

XXVIII

JIRÁSKŮV
HRONOV

XXVIII.
JIRÁSKŮV
HRONOV

ZA SOCIALISTICKÉ DIVADLO

Dobudovat socialismus v nejkratší historicky možné lhůtě, takový úkol je před námi vytyčen XI. sjezdem Komunistické strany Československa. Jenom slepec či lhář může popírat skutečnost prudkého průmyslového rozvoje naší vlasti, rychle se měnícího života uprostřed scelených polí a luk, stále bohatší materiální stránky životní úrovně drtivé většiny pracujícího lidu. Jsme hrdi na nejlepší představitele dělnické třídy, kteří v našem jménu jako rovný s rovným upevňují budovatelskou a mírovou frontu přes velehory a oceány v Číně, Indii a jinde, v bratrské spolupráci se Sovětským svazem. Jen si to připomeňme dvacet let poté, co představitelé buržoasie zavedli Československou republiku do zamřížované cely mnichovského diktátu, co imperialističtí smluvní partneři zapřeli právo našich národů na samostatný stát. Neradostná připomínka prospěje i naší úvaze o úkolech ochotnického hnutí v kulturní revoluci. Je potřebná tím spíš, že nejeden úspěch máme za sebou, že naše lidová tvořivost hmotnou, odbornou i ideovou pomocí strany a vlády vyrostla pro naše zahraniční přátele z lidových demokracií v příklad, pro hosty z kapitalistických zemí v ideál zatím nedostižný.

Šest tisíc souborů ochotnického divadla hraje ročně několik desítek tisíc představení. Znásobte si představení několika sty míst v každém hledišti a budete návštěvníky počítat na miliony. Živé umění strhující tím, že se vždy znovu a znovu rodí před divákem, padá svými myšlenkami do otevřeného srdce a zapaluje vůli i cit k novým činům, k nepoznaným myšlenkám, k otevřeným obzorům, objímajícím vesmír.

*

Konfrontujme nyní vzletná úvodní slova se současnou praxí. Srovnajme výsledky práce ochotníků za poslední období tak, jak se jeví v zrcadle IV. Národní přehlídky a XXVIII. Jiráskova Hronova, se společenskými cíli roku 1958 a let dalších.

Souhrnná čísla dramaturgického přehledu jsou výmluvná a varující. Stav prvního klíčového problému spočívajícího ve smělém uvádění socialistického repertoáru nám připomíná, že naše ochotnické soubory zaostávají za dobou bouřlivého přerodu. Takřka z poloviny poutá jejich zájem klasická zásoba dramatických hodnot, jež jsou nezbytnou součástí dnešního kulturního pokladu, ale nemohou být hlavním proudem sytícím společenskou potřebu pracujících. Soubory nejvíce disponované hmotně i zkušenostmi, mezi nimi pražská vagónka Tatra, brněnský Skřivan, soubor třebíčský hledaly své poslání sice v náročných, ale terč současně žhavé problematiky mýjících textech. Socialistická tvorba nám dala v Trenčvově „Ljubov Jarové“, v Ivanovově „Obrněném vlaku 14-69“, ve Višněvského „Optimistické tragedii“ klasiku nové epochy; v ní nechť první garnitura ochotnického divadla vysloví pravdu dvacátého století. Současní autoři nemohou za to, že se ještě nedostali do čítanek, že čas nepřebíral zrna mezi plevami; je povinností poctivého umělce přivést především jejich díla do ohně reflektorů i s tím rizikem, že leckterá slova vybělí žár.

Divadlo pro zítřejší hospodáře rodné země, pro děti a mládež, je přinejmenším stejným dlužníkem dnešního hlediště. Vždyť z deseti přehlídkových představení v českých krajích bylo devět pohádek. Nechceme brát našim nejmenším kouzlo fantastických světů, ale nelze je též okrádat o poesii

světa, do něhož se narodili. Předčila v tryskových letadlech a raketách sedmimílové boty, rádiem a televízi, hvězdářskými dalekohledy odsuzuje na výměnek bystrozrakého. Jenom tisíce autorských pokusů nám dají stovky a desítky dobrých her. Pomáhat k jejich vzniku a tím rozvíjet představy mladých do dnešní skutečnosti, takový je úkol číslo 1.

Letos poprvé jsme v souhrnu přehlédlí ochotnickou tvorbu spojenou označením „malé jevištní formy“. Literární pásmo a estráda, inscenovaná poesie a kabaret, řada dalších jevištních tvarů lpí zatím v nepůvodním, zastaralém vězení včerejška. Klasické předlohy velmi volně vztažené k dnešku, matná kopie profesionálně distribuovaných estrádních pořadů mají vrch. Ojedinelá je optimistická smělost, s níž soubor JZD Mlazovice oslavil Mezinárodní den žen vlastní, vskutku socialistickou lidovou tvořivostí. Je sice pravda, že profesionální umělci, bohužel také za pomoci rozhlasu a televise, nás odnaučují v těchto typech pořadu setkání s nabroušeným politickým vtipem. Je také pravda, že tradice Osvobozeného divadla, Haškovy satiry mají u nás domovské právo, že umělci mají povinnost neokrádat o ně své publikum. Z vlastních autorských zdrojů čerpá estrádní skupina rumburská a bezprostředně zasahuje potřebné cíle ve svém prostředí. Její cesta by měla být následována, nechceme-li odsoudit k zániku agitační průbojnost malých jevištních forem. A tam, kde sáhneme do hotových předloh, do dramaturgických zásob klasiky, jako vodítko nechť nám slouží revoluční údernost, aktuální naléhavost přebíraných materiálů.

*

Režisér je a bude v moderním divadle kapitánem, určujícím směr plavby k textem vyznačenému cíli. Umělecké dílo, a zejména dobrá divadelní hra, je drahokamem broušeným do nesčíslných ploch. Záleží na režisérovi přede vším, kterým z nich dá zářit, které skryje a které odvrátí od hlediště. Najít pod textem ze skrytých smyslů ten rozhodující, a jemu dát zaznít tvorbou kolektivu sjednoceného režisérovou vůlí, takový je úkol inscenace. Hlediště XXVIII. Jiráskova Hronova samo bude soudit úspěch i prohry, jež tu dosáhly na ideově komplikovaných textech soubory v uvedení hry bratří Čapků „Ze života hmyzu“ a Jarmily Loukotkové „Není římského lidu“. IV. národní přehlídka ve třech různých inscenacích Kohoutovy „Takové lásky“ ukázala, v jakém širokém rozpětí se pohybuje výklad tolik diskutované hry. Jeden z režisérů dospěl až k protispolečenskému pojetí závěru dramatu a dal textovou úpravou, režii a postavami plnou satisfakci jak té, jež pro první osobní krizi ztratila život, tak tomu, jenž za přispění řady náhod byl iniciátorem tragického konce.

Mělo by být ctí režisérovou, zejména je-li vyzbrojen delší jevištní praxí, aby na soud diváka přivedl situace, činy a myšlenky obražející bezprostředně či zprostředkovaně situace, činy a myšlenky budovatelů socialismu. Úskalí naturalismu, ilustrace tak zvaného všedního života je nutno překonávat uměním, tvorbou a ne útekem do akademických výšin „věčných“ idejí.

Inscenační ochotnická praxe se zbavila ve svých nejlepších představeních řady zlovyků, mezi něž patří režijní primitivismus, haraburdí kulis, pokojové svícení, otroctví nápoje boudě, herecká šarže. Prudký rozvoj uměleckého přednesu, demonstrováný tak výrazně Wolkerovým Prostějovem, má svůj blahodárný vliv na jevištní řeč, i když ne vždy mateřština zní potřebnou čistotou. Letos se po prvé výrazněji uplatnili v řadě sou-
těžních inscenací mladí, často začínající herci a herečky. Leckde to skříplo

ve stylové čistotě hereckého projevu, když mladý elán klopýtal o malé jevištní zkušenosti a současně rutinovani herci jenom formálně vytvářeli své postavy. Vzájemné obohacení a poučení je tu na místě.

Projevuje se ve stoupající úrovni inscenací systematická péče publicistická, různých školení a seminářů, pomoc profesionálních instruktorů. Nebude-li tohle všechno postaveno do služeb socialistického diváka, zplání ochotnické divadlo ve skleník za plotem.

*

A socialistický divák má rád ochotnickou tvorbu. Důkazem nad důkazy bylo krnovské hlediště, dvakrát denně zaplněné dvěma tisíci obyvateli okresu. Je potřebí skoncovat definitivně s ošidným tvrzením, že návštěva ovlivňuje repertoár směrem k prověřeným a zavedeným dramatickým textům, že divácký zájem určuje dramaturgii zejména západních pokrokových her. Je to polopravda, jež může být horší lži. Nezapomínejme, že proces socialisace kultury neprobíhá jen na jevišti, ale také v hledišti. Zatím ještě zdaleka ne všichni naši občané našli cestu do divadla a mnohde tvoří jádro publika ti, kteří je tvořili před deseti, dvaceti a více lety. Jim konvenuje včerejší repertoár a včerejší výklad hry. Hledají tu své mládí, své iluze, svůj maloměstský světový názor. A tohle odpuzuje rezervoár nových návštěvníků s dělnickým a rolnickým vědomím užitečnosti budovatelské práce, to narušuje zdravý vývoj myšlení mládeže a zejména dětí plnících sály až po střeche.

V příštích letech se prohlubuje příležitost ke spojení ochotnické tvorby s konkrétními společenskými podmínkami tím, že vzroste počet dílčích soutěží, festivalů, přehlídek vytyčených vždy s přihlédnutím k bezprostředním úkolům toho kterého kraje. Ve spojení s organizacemi Komunistické strany Československa a dalšími organizacemi našeho pracujícího lidu by měla být volena hesla a stanoveny organizační zásady bezpečně vedoucí kolektivní ochotníků k živé tvorbě. Leninova zásada o nezbytnosti lidovosti umění platí dodnes: „Rovněž není důležité to, co umění dává několika stovkám, ba dokonce několika tisícům z celkového počtu obyvatelstva, počtem do milionů. Umění patří lidu. Musí vrstát svými nehlubšími kořeny do hloubi širokých pracujících mas. Musí být těmto masám pochopitelné a musí je mít rády. Musí sjednocovat cit, myšlení a vůli těchto mas a povznášet je.“ Není pochyb o tom, že umění realistické a socialistické tento úkol v lidově demokratickém Československu plní. Je na ochotnickém hnutí, aby všechny své síly soustředilo za tímto cílem, neboť jenom cestou k němu může dál růst, zmnožovat svůj talent a znásobit svůj význam.

Dr. Stanislav Zvoníček.

V boji za socialistického člověka patří významné místo naší literární a umělecké tvorbě. Strana očekává, že se naši umělci a celá kulturní fronta ještě těsněji semknou kolem strany v boji za uskutečnění velkých úkolů, vytyčených XI. sjezdem. Povede je k tomu, aby rozvíjeli socialistické a realistické umění, které k širokým vrstvám lidu hovoří nejpřesvědčivěji. To předpokládá rozhodně bojovat proti straně cizím, revizionismu nahrávajícím tendencím a náladám, aby dále vzrostla výchovná síla našeho umění v duchu komunismu.

Z usnesení XI. sjezdu KSČ.

DIVADELNÍK FRANTIŠEK KUBR

(9. 12. 1905—23. 5. 1958.)

Život herce, režiséra, dramaturga, kritika, organisátora a vychovatele ochotníků, život realistického snílka a důsledného revolucionáře Františka Kubru byl naplněn denní drobnou, zdánlivě nepostižitelnou prací. Kdo byl přítomen jedné z jeho přednášek, kdo ho slyšel referovat nebo i jen diskutovat, vždy litoval, že to, co právě teď před chvílí řekl, nebylo zachyceno stenogramem. Kdo ho slyšel častěji, vždy se znovu podívoval nad tím, s jakým lehkým srdcem, jak nezištně Kubr rozdával závažné a hluboké myšlenky. Často jsme na něm chtěli, aby to neb ono napsal. „Proč?“ ptal se naivně se skromnou prostotou. „Je to cenné, bude to mít ještě dlouho platnost,“ zněla odpověď. Kubr se trochu nevrle začervenal, mávl rukou a začal rychle mluvit o dalším úkolu dne. A přece vládl neobyčejně nadaně perem. Použil ho však jedině tehdy, když byl přesvědčen, že to, co píše, potřebuje pro denní práci. Proto zanechal poměrně málo tištěných děl, proto však jsou práce, které nám zůstaly, psané neobyčejně živě, zajímavě a poučně. Teprve nyní, kdy je uzavřena jeho práce, lze vidět pevný systém ve všem, co dělal.

*

Prolistujete-li staré ročníky Rudého práva, Tvorby, Haló novin, Rozsévačky a zejména Dělnického divadla, najdete co chvíli Kubrův podpis, jeho značku nebo pseudonym (Fr. Frič). Najdete zejména kritiky a písničky. Jak vznikly tyto práce?

V třicátých letech nebylo dosti divadelních her, kterými by proletářští divadelníci bojovali o svou velikou věc. Nebylo ani možné používat vždy tradiční divadelní formy s dekoracemi, kostýmy a s celým ostatním divadelním aparátém. Bylo třeba jít mezi lidi, burcovat je tam, kde byli shromážděni, dát jim optimismus a bojový elán. Tu se hodila nová písnička. Některé napsali funkcionáři Svazu dělnických divadelních ochotníků sami a i Kubr jich několik zanechal. To však nestačilo. Chtělo se zpívat o veliké sovětské zemi, která uskutečnila to, o čem naši dělníci teprve usilovali. Kubr sedl a začal je jako jeden z prvních překládat. Pro potřebu dne to dělal a ne pro „věčnou slávu“. Některé z nich se zpívají ještě dnes, budou žít mezi lidem dlouho, dlouho po Kubrově smrti.

A jeho kritiky? Dělničtí ochotníci a nejprogresivnější profesionální divadelníci začali v třicátých letech hrát sovětské hry. (Kubr sám se stal nezapomenutelným představitelem Nila v Gorkého hře „Měšťáci“.) To už nestačilo hrát a režirovat. Svazem DDOČ budovaná návštěvnícká organizace umožnila spojení pokrokových divadelníků s proletářským divákem. K tomu ovšem měšťácký tisk nemlčel. Napadal zuřivě všechny divadelníky, kteří nadchli prostého diváka inscenací sovětské hry. Kdo jiný než nadaný herce a organisátor dělnických divadelníků i diváků se měl ujmout úkolu protiútokem hájit věc revolučního divadla? Tak za pochodu vznikly Kubrovy kritiky.

A v této chvíli se také projevoval poprvé Kubrův vztah k profesionálnímu umění. Ctil je tak, jak ctil každou dokonalost. I v nejtěžších bojích věděl, že jeho třída je předurčena ujmout se řízení všech věcí a že proto musí její příslušníci usilovat o dokonalost na každém poli lidského snažení. Proto

chtěl Kubr profesionální umělce, proto usiloval s úspěchem o spolupráci s nimi. Nešlo však o slepou netvůrčí úctu a lásku. Dovedl rozeznávat hodnoty i když třeba šlo o samé Národní divadlo. Zajistil veliké návštěvy Čapkovy Bílé nemoci, bojující proti nastupujícímu fašismu i odvážné inscenace revoluční Lope de Vegovy Fuente Ovejuna v nezapomenutelné úpravě Otokara Fischera. Tyto úspěchy spolupráce však nemohly ukolébát Kubrovu ideovou a uměleckou bdělost. V Národním divadle inscenovali Kornejčukovu hru Chirurg Platon Krečet. Inscenovali toto veliké drama o morálních hodnotách sovětského člověka jako sensační a sentimentální rodinné drama, inscenovali je proti duchu autora, proti heslu „Národ sobě“, vytesaného v průčelí divadla. To byla pastva pro měšťácký tisk. „Přešlédl“, že je chyba v inscenaci a posmíval se nespoutaně autorovi, hře i jeho zemi. Tu Kubr vystoupil a odhaloval pravé kořeny věci. Třeba byl sám „jen“ ochotníkem, neváhal odhalovat uměleckou nezásadovost vedoucí scény.

*

Na příkaz z Berlína byl rozpuštěn Svaz DDOČ. Kubr však věc divadla bojujícího neopustil. Změnil jen metody. Začal ve velkém organisovat návštěvy. Okupanti a jejich čeští přísluhovači si nikdy neuvědomili, jak účinnou zbraň je návštěvnícká organizace v rukou vzdělaného divadelníka-revolutionáře.

Kubr až do své smrti vždy vyzvedával jednu režisérskou vlastnost svého učitele, svazového režiséra a nadaného dramatika Františka Spitzera. „Spitzer,“ vypravoval, „dovedl udělat z každé překážky, z každé zábrany taktickou, ba strategickou zbraň. Měl-li na příklad nadaného herce, který maličko zadržoval v řeči, exponoval ho tak, aby to prospělo celé inscenaci.“ Kubr se této zásady držel při organisaci návštěv, vybudoval z ní bojový systém. K tomu, aby mohl organisovat návštěvy na hry, povzbuzující národní sebevědomí českého návštěvníka, musel organisovat návštěvu na česká představení německých autorů. Z překážky bylo nutno udělat výhodu.

Kubr vybíral z mnoha představení německých her hlavně inscenace klasiků bojujících ve své době a ve své zemi proti předkům těch, kteří nyní šlapali po základních právech člověka. Nevzdělaní censoři viděli na plakátech jen německé jméno, náš divák však poznal (na příklad v Goethově Faustu) bojovníky za humanistické ideály. A nikdo z nepřátel netušil, jaké ideové umělecké záměry uskutečňuje přívětivý a skromný organisátor návštěv, netušil, že si k němu závodní důvěrníci návštěvnícké organizace nechodí jen pro vstupenky do divadla, ale i pro ilegální tiskový materiál strany.

*

Mistrovská léta Kubrovy činnosti začala květnem 1945. Nemalé úkoly na něj kladla strana. Mnoho bojovníků DDOČ padlo za okupace. Mezi nimi také Kubrův učitel František Spitzer. Jiní byli povoláni do závažných hospodářských a politických funkcí. Ve dnech a letech, ve kterých se buržoazie připravovala na svůj poslední úder proti moci dělnické třídy, Kubr nezaháležel. Začal hned po osvobození vychovávat mladé svěží kádry a opřen o ně šel na kulturní frontě do boje.

Věděl dobře, že teď nesmí myslet jen na své milované ochotnické divadlo, ale že je třeba budovat základy budoucímu nevidanému rozvoji veškeré kulturní a umělecké iniciativy mas, věděl, že základ nových forem společenského života musí mít svou pevnou oporu v závodních klubech, které začal budovat jako člen vrcholného orgánu masové organizace dělnické třídy, jako člen Ústřední rady odborů.

Bojů a problémů bylo při tom dost a dost. Vedení starých organizací a svazů nechtělo, nemohlo pochopit, že nelze vystačit se starými uměleckými a organizačními — v podstatě apolitickými — formami práce. Nejpokrokovějším kádřím, které cítily, kam věci spějí, bylo třeba podat pomocnou ruku v závodních klubech, které ještě neměly tradici, na jejichž budování zbývalo novým hospodářům v boji proti nastupující reakci málo sil, času a prostředků. Proto zastával Kubr v této etapě vývoje správné stanovisko, že nelze čekat na výstavbu klubových zařízení, ale že v předúrovňové době je třeba klást hlavní důraz na to, aby se pod vlajkou závodních klubů shromáždili nejprogresivnější dobrovolní kulturní pracovníci.

Přesto, že řešení těchto úkolů chtělo celého muže, Kubr v sobě nezatajil své umělecké nadání a svou myslitelskou sílu.

Naše dělnická třída uskutečnila po osvobození Rudou armádou největší kulturní čin v dějinách našeho národa. Známá závody. Kde hledat pro tento vzrušující čin, plný dialektického napětí, plný denních dramatických událostí, odpovídající umělecký výraz? Jak vyjádřit velikost tohoto díla? Tady pouhé divadlo nemůže stačit, tady musí nastoupit podívaná hodná života, z kterého přichází a do kterého se vrací.

Noví hospodáři musí vytvořit tuto novou podívanou sobě, svému vedení i celému světu. Tak vznikly „Přehlídky práce“. Největší se konala na ukončení zasedání Světové odborové federace, několik dnů po štváčském sjezdu národních socialistů, na největší pražské divadelní tribuně — na Václavském náměstí. Tvůrčí princip tohoto divadla zachytil Kubr na půldruhé stránce popsaného papíru.

„Je třeba,“ psal, „aby pražští pracující ukázali delegátům odborových organizací celého světa, že považují znárodnění za věc své cti, svého rozumu a srdce. Vystrojí k velikému nástupu před tribunou hostí alegorické vozy, jejichž jediným symbolem, jejichž jednotící myšlenkou budou výsledky osvobozené práce. Je třeba ukázat, s jakou radostí vytváříme bez pánů nové hodnoty. Pražští pracující dokáží při této příležitosti svou výtvarnou i divadelní tvůrčí iniciativu i své vysoké uvědomění.“ Následovalo několik málo technicko-organizačních pokynů.

Smělou myšlenku musíš vždy probojovat. Našli se soudruzi, kteří kroutili hlavou a tvrdili do posledního okamžiku, že to bude veliké fiasko. Našli se dokonce lidé, kteří chtěli, aby Přehlídku práce vypravili jen výtvarníci z povolání a že závody musí své náměty předložit ke kontrole. To byl jeden z mála okamžiků, kdy se Kubr opravdu rozlítil. Věděl, že při vytváření takového díla nelze spoutat lidovou iniciativu. Spoléhal na takt, vkus, výspělost a nadání mas. Nezklamal se. Mezi závody, které vystrojily vozy na Přehlídku práce, bylo nemálo závodů, v jejichž odborových skupinách a závodních radách byli v rozhodujících funkcích členové národně socialistické a lidovecké strany, stran, jejichž tisk denně šťval proti dílu znárodnění, jehož Přehlídka práce byla masovým uměleckým odrazem. Ani jeden ze šesti set vozů se nedal na cestu narušování Kubrem vyslovené hlavní myšlenky a linie. Bylo by třeba velikého dlouhého rozboru, kdybychom chtěli popsat, kolik fantasmie, umu, lidového vtipu a vkusu shromáždili pražští pracující pro toto veliké světové divadlo. (Ano světové! Po příkladu přehlídky na ukončení zasedání Světové odborové federace vznikly později podobné přehlídky v SSSR, Číně a jinde.)

Není třeba rozvádět, že Kubr dal každé z Přehlídek práce poněkud jiný ráz. První na jaře 1946 — nazvaná „Stavíme republiku“ — dýchala tvrdostí hospodářů, kteří přebírají závody, druhá, na Václavském náměstí, vyjádřila

FRANTIŠEK KUBR
NOSITEL ŘÁDU PRÁCE
1905—1958

hrdost nad prvními úspěchy a třetí, na prahu první pětiletky, byla jara, v ní nesli pracující modely výrobků, které teprve vyrobí, a jen dunivý závěr pochodujících ozbrojených sil ukázal, že nebudujeme s lehkomyšlnou bezstarostností.

Kubr však nikdy v této době nezapomněl na jeviště. Jeho myšlenkou byla divadelní soutěž „Stavíme republiku“, usilující o malou uměleckou formu. Zúčastnili se jí necelé dvě desítky souborů. Dala však našemu kulturnímu boji několik z nejpěknějších písniček laureáta státní ceny Josefa Stanislava na text vedoucí vítězného souboru s. O. Rambouskové.

Po vítězném únoru se už pracovalo snadněji. Zvítězila rychle myšlenka, že závody musí být tvrzí nového kulturního života. Jiráskův Hronov v létě 1948 ukázal neschopnost starých organizací vést věci umělecké iniciativy lidí dál. Kubr věděl, že nelze mařit čas. Do dvanácti měsíců se musí projevít důrazně zásady progresivního divadla. Jinak se veliká myšlenka Jiráskových Hronovů neudrží, jinak potrvá vývoj zbytečně dlouho.

Kubr dal podnět k soutěži zcela nového druhu, k tematické soutěži. Byla tu Spitzerova „Sklárna“, hra o první sovětské pětiletce, hra o mládeži, která zvítězí nad starým inženýrem i funkcionářem, který se stal byrokratem, hra ve které se daly zpívat sovětské písničky a písně ze soutěže „Stavíme republiku“. Soubory, které se přihlášily, soutěžily o největší počet představení. Do jara 1949 viděla Sklárna skoro tisíc repris. A tu už přišel i Vašek Káňa se svou „Partou brusíče Karhana“. Byly hry pro dvě hronovská představení, kterými měli ochotníci závodních klubů vnést nový vzduch na tuto vrcholnou přehlídku. Ale i tady se vyskytly překážky. Umělecká úroveň představení Chronotechny ze Šternberku byla dosti slabá. To spravil mladý nadaný instruktor Darek Vostřel, dnes režisér estrádního divadélka v Praze. Se Sklárnou to už bylo horší. Našli se tehdy ještě vlivní, později jako záškodníci odhalené lidé, kteří dosáhli dočasného zákazu. Co dál? V sázce bylo dobré jméno těch, kteří se přimkli pod Kubrovým vedením už před únorem 1948 k závodům, v sázce byla čest nejnadanějšího dramatika dělnických divadelníků, Františka Spitzera. Pravda, byla tu ještě jeho rozhlasová hra „Tovaryš Martin“. Vyzkoušeli jsme ji na jevišti v původní podobě v mateřském Kubrově souboru. S tím se nedalo jít do boje. Několik málo neděl před Hronovem přinesl Kubr divadelní úpravu se zbrusu novým posledním jednáním. Nový elán vjel do těch, kteří těžce nesli křivdu se Sklárnou. Předělali inscenaci. Cesta do Hronova byla pro soubory závodních klubů otevřena.

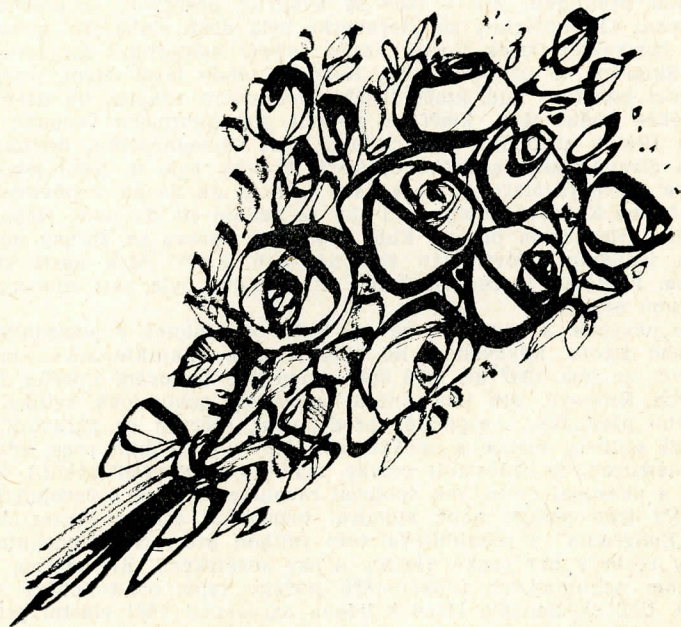
Nikdo nevypíše a nevypoví, co dal Kubr ochotnictvu v posledním desetiletí svého života. Kdybychom ho chtěli krátce charakterisovat, mohli bychom říci, že léta 1947 až 1958 byla nejen léta budování nového ducha Jiráskových Hronovů, ale léta Kubra-budovatele ochotnické kritiky. Nespočítáš jeho přednášky, nespočítáš představení, kterých se zúčastnil, aby po nich učil soubory kritice a sebekritice. (Jen v posledním roce, kdy už byl vážně nemocen, se zúčastnil stovky ochotnických představení.) Hledal a nalézal a ukazoval cestu, jak spojit revoluční tradice s revolučním dneškem. (Na jeho podnět např. studoval hronovský soubor Mistra Aloise Jiráska „Emigranta“ a rehabilitoval tuto velikou hru.) Nezapomenutelné jsou Kubrovy rozborů her ruské klasiky a her sovětských. Byl vzorem stovkám a stovkám ochotnických funkcionářů nového typu, ochotnických porotců-kritiků. Učil skromnosti, lásce k lidem, náročnosti vůči vlastní práci, spojování praxe s teorií. I v této době napsal články jen tehdy, když věděl, že jsou nezbytností. Velikost a rozsáhlost úkolu mu vnutila častěji než kdy předtím do rukou pero. Tak vznikla pod jeho vedením základna ochotnické

kritiky, kterou svým druhům závidějí právem nejlepší z profesionálních umělců.

Dva a půl roku před svou smrtí začal Kubr cítit, že se blíží období, ve kterém staré tradiční formy divadla se chýlí ke konci, že je třeba připravovat nástup nového divadla už nejen pokrokového, ale vyhraněně socialistického.

Kde najít výchozí bod? Kde jinde než v proletářském divadle, bojujícím nejrozumnějšími formami uměleckého agitpropu v kapitalistické republice o socialismus po příkladu svého sovětského vzoru. Jen tyto úvahy, nikoli snahy o pouhou retrospektivu, přiměly Kubru, aby sedl a napsal s vypětím posledních sil své dvě velké práce o dělnickém divadelnictví. Ukazuje v nich, že se ochotnické divadlo nemůže zastavit na metě, které dosáhlo. Ještě jednou zvedl unavený Kubr prapor a ukazuje, kudy je třeba jít. Ukazuje to nám i ochotníkům v NDR, kteří, bojující za stejný cíl, tyto jeho dvě práce vydávají. Není pochyb o tom, že českoslovenští ochotníci Kubrův prapor převezmou a ponесou dál jako Nesmrtelnou štafetu — tak nazval svůj poslední sborník — do cíle, kterým je — československé socialistické divadlo.

Jan Martinec.

DESETILETKA JIRÁSKOVÝCH HRONOVŮ

Rok 1948, rok vítězného Února, který se zapsal do našich dějin slavnými činy pracujícího lidu měst i venkova, rok očisty našeho veřejného života a vyjasněných obzorů života kulturního, rok všestranného vypětí zdravých vlasteneckých sil na výzvu Komunistické strany Československa „Ku předu, zpátky ni krok!“, přinesl také lidovým divadelníkům mnohou novou zkušenost a nové bojové úkoly.

Ještě po osvobození z fašistické okupace trvaly v kulturní oblasti silné vlivy buržoasní ideologie a politiky, které brzdily snahu o sjednocování v kulturně politické masové práci. Také ochotnickému divadelnictví hrozilo, že se programově i organizačně roztrhne. Proto jedním z úkolů kulturní politiky strany a vlády po Únoru bylo sjednotit také ochotnické hnutí a pečovat o jednotnou ideovou a uměleckou výchovu lidové umělecké tvořivosti vůbec. O výchovu, která by skoncovala s dosavadní tzv. nepolitickostí a bezideovostí v ochotnickém divadle, vyvedla je z vlivu buržoasních názorů na kulturu a umění a vedla je k novým způsobům práce, k vysoké aktivitě v divadelní činnosti a proboužela šíření socialistické kultury mezi pracující lid.

První konkrétní bojový úkol byl uspořádat XIX. Jiráskův Hronov, aby manifestoval ideově i umělecky naprosto jednoznačně nástup celostátního ochotnického hnutí na cestu socialistické umělecké tvořivosti. S prvním rokem Gottwaldovy pětiletky jsme zahájili i budovatelské období Jiráskových Hronovů. Přejali jsme do nich všechny kladné hodnoty, vytvořené jejich vývojem před rokem 1948.

Kroniku posledních deseti Jiráskových Hronovů psala široká jednotná armáda lidových divadelníků z řad pracujících všech odvětví. Je to kronika nejen divadelníků, ale zároveň i budovatelů socialismu. Zahrnuje období tří slavných sjezdů KSČ, od IX. do XI. sjezdu, období usilovného boje za splnění dějinných revolučních úkolů, spojených s budováním základů socialismu ve městě i na venkově. Dožili jsme se doby, kdy pracující lid tento úkol splnil a přijal nový: dovést výstavbu socialismu v naší vlasti.

Letošní XXVIII. Jiráskův Hronov bude žít ve znamení této revoluční skutečnosti. Tváří v tvář k ní bude třeba skládat účty, jaký mělo ochotnické hnutí podíl na budovatelském díle a co dělat, aby v něm pokračovalo. Končíme první desetiletku poúnorových Jiráskových Hronovů. Zkušenosti z nich potvrzují správnost cesty nastoupené před deseti lety. Můžeme si s hrdostí říci, že zde již zakotvila a rozvíjí se nová, vpravdě lidová, obsahem i cílem v základě revoluční a socialistická tradice celostátních přehlídek ochotnického divadelnictví. Avšak musíme si poctivě přiznat, že se i na těchto Hronovech objevily nepříznivé zjevy jako odraz života a přeměn v celém hnutí. Jsou to nedostatky v osvojování nových způsobů práce a v posledních letech i projevy ne dost důsledné a zásadní ideologické výchovy.

Na XIX. Jiráskově Hronově se již objevily prvky všeho toho, co poslední desetiletka našeho ochotnictva přinesla kladného, co vyznačovalo novou cestu a její cíl: probouzet socialistickou metodu v umělecké tvořivosti li-

dových divadelníků a v jejím ideovém pojetí, aby se také ochotnictvo stalo politickovýchovným činitelem naší společnosti a pomáhalo výstavbě socialismu ve městě i na vesnici.

Prostředky k tomu byly stanoveny na bratislavské konferenci divadelníků, která se konala v lednu 1949: vytvořit kmenový repertoár z domácí i světové revolučně pokrokové klasiky, z nejlepších her soudobých autorů. Školení postavit na základě vědeckého světového názoru. Soubory organizačně sjednotit a soustředit péči o jejich ideovou a uměleckou výchovu. Starat se o výchovu souborů mládeže, o mládež v souborech. Rozvinout soutěžení socialistického typu. Upevňovat spolupráci divadla profesionálního a amatérského. Navazovat přátelství s lidovými divadelníky v zahraničí. Učit se ze zkušeností sovětského divadla a sovětské lidové umělecké tvorivosti.

Nejpřesvědčivější důkaz, že poúnorové Hronovy se daly cestou budovatelskou, bojovnou i novátorskou a že ukazovaly správný směr celému hnutí, podávají výsledky většiny Jiráskových Hronovů jako celostátní soutěže. Ne kolikrát jsme výsledky soutěže a celkovou úroveň přehlídky byli znepokojeni. Nasvědčovalo to, že i nejlepší soubory v celém hnutí se vzdávají své průkopnické úlohy a scházejí z přímé cesty k socialistickému divadlu, svedeny dohasínajícími hvězdami minulosti; zřikají se lidové osobitosti, bezprostřední pravdivosti uměleckého projevu, spokojují se efektními vnějšími prostředky špatného profesionálního divadla. Avšak na většině z oněch deseti Hronovů, na těch, kde jak obecnost, tak i soutěžní porota byli spontánně jednotní v názoru na nejlepší inscenace, vítězila představení vysoce ideová, žhavě aktuální a umělecky průbojná. Představení her s revoluční tematikou, her, v nichž hrdinou byla dělnická třída: Parta brusiče Karhana (1949), Vstanou noví bojovníci (1950), Duchovský viadukt (1951), Anna proletárka (1952), Štěstí nepadá s nebe (1952), Svítání nad Moskvou (1953), Gorkého (1950), Sláva (1952), Mosty na východ (1953), Nositelé řádu (1955), Gorkého Matka (1949), Vassa Železnovova (1957), Začínáme žít (1950 a 1955), Domek na předměstí (1957).

Ve smyslu hesla spojovat revoluční tradice s revolučním dneškem objevily se na Hronovech i první směle inscenace her z kulturního dědictví. V novém světle se objevily hry Tylovy, Jiráskovy a Tajovského: Kutnohorští haviři, Strakonický dudák, Tvrdohlavá žena, Ženský zákon, Statky-zmatky, Kolébka, Jan Hus, Jan Žižka, Jan Roháč, Pan Johanes, Lucerna, M. D. Rettigová i zapomínaná Samota a podezřelý Emigrant. V roce 100. výročí narození A. Jirásky byla provedena jeho celá husitská trilogie. Byl to průkopnický čin v dějinách československého divadelnictví vůbec. Novátorským činem byly také nezapomenutelná inscenace Macháckových Ženichů a očima dnešního mládí viděný Loupežník.

Ze světové klasiky spatřili Jiráskovy Hronovy již dvakrát revolučním elánem strhující představení Fuente Ovejuna. Jasný ideový záměr vedl k silnému uměleckému zážitku při představeních Revisora, Nory, Strýčka Váni, Vassy Železnovové. Ukázalo se, že tvůrčí metoda Stanislavského, správně pochopená, vede i ochotnický soubor k vytvoření divadla s velkou silou pravdivosti, přesvědčivosti, a přitom nestírá osobitý pevný vřelého tvůrčího nadšení a snažení, které tak vyznačuje amatérské umění.

Oddané a s celým srdcem, bez intelektuálního pochybovačství se začaly mnohé soubory při studiu soutěžních představení učit zásadám herecké práce podle učení Stanislavského a seznamovaly se s uměleckou metodou socialistického realismu, učily se vidět svou tvůrčí práci v jejím společenském významu a vycházet z ideového záměru díla. Výsledek nesplnil vždycky oče-

kávání, jako tomu bylo u Gorkého Děti slunce, neboť našim hercům se přirozeně nedostává schopnosti jednou dosaženou pravdivost postav a dramatický rytmus života hry trvale uchovat, fixovat profesionální vnitřní a vnější technikou. Avšak studium hry podle nejlepších metod socialistického umění přináší ještě něco víc než vítězství ve vrcholné soutěži. To přece není hlavním cílem souboru. Nový způsob tvůrčí práce obohacuje celkový život souboru, upevňuje ho ideově, morálně, umělecky.

Budovatelskou uvědomělost a morální sílu mnoha souborů i jednotlivců jsme si prověřili také na úkolech, které jsme před ně postavili v době zahájení jiráskovské akce a diskuse o Tylově odkazu, nebo když bylo třeba co nejdříve seznámit naše ochotnictvo s novými hrami současnými a přiblížit jim hry sovětské. Zároveň jsme tím chtěli vyvolat odvahu a chuť zdolávat těžké a společensky nálehavé úkoly. Jen soubor nechtějící mít nic se světem, který budujeme, takové úkoly odmítal.

A konečně, zkušenosti i úspěchy ve zdolávání budovatelských úkolů lidové tvorivosti nekončí Hronovem. Nekončí ani řadou zájezdových repris po celé republice, ba i v zahraničí. Úspěšné hry se v nastávající sezóně dostávají i na jeviště ostatních souborů. Propagují je tam účastníci přehlídky, získání představením a poučení kritikou v diskusích. Loučení s Hronovem je u mnohých účastníků spojeno s touhou zkusit své vlastní síly na inscenaci ne právě snadné, překonat hronovskou úroveň doma se svým souborem.

Repertoár Jiráskových Hronovů rok co rok již dlouho před jeho vyhlášením znepokojuje širokou kulturní veřejnost a každému, kdo upřímně cítí s ochotnickým divadlem, jde při prvním vyhlášení programu Jiráskova Hronova ne tak o to, který soubor je na něj vyslán, ale o to, které hry budou uvedeny. Jsou totiž již po léta Jiráskovy Hronovy repertoárovým kompasem celému ochotnickému hnutí. Jen díky úspěšným inscenacím Tajovského her slovenskými soubory v Hronově zdomácněl slovenský klasik i na českém ochotnickém jevišti a jeho hry se na něm hrají častěji než na jevišti profesionálním.

Za těch deset let se Jiráskovy Hronovy staly lidovým sněmováním, kde návštěvníky, soubory i pořadatelstvo, porotu nevyjímajíc, sdružuje a vzrušuje vždy hlavní otázka: Co činit pro to, aby příští soutěž a přehlídka měla ještě vyšší úroveň? Jak to dobré zdokonalit, slabé posílit, nezdařené nahradit jiným, co nového a potřebného sem třeba ještě uvést, co prospěšného z hnutí je třeba vyzvednout na úroveň vrcholné přehlídky a čím zpět odtud do něho zasáhnout. Nedořešená je otázka, co v systému soutěží brání, aby Jiráskovy Hronovy byly nejen vzorem, ale zároveň i pravdivým obrazem stavu v celém ochotnickém hnutí. Jakými dalšími prostředky pomáhat souborům, zejména jak zlepšit práci porot všech stupňů, která neroste úměrně s vývojem a nároky souborů?

K tomu cíli je třeba zlepšit i spolupráci s profesionálními divadelníky a divadelními fakultami. Naše profesionální umělce a pedagogy divadelních fakult chtěli bychom vidět v Hronově častěji a ve větším počtu, i když víme, že mnozí z nich konali a konají tichou a významnou práci přímo na domácí půdě souborů. Získali jsme srdce i pomoc všech, kteří dosud do Hronova přijeli. Jistě se k nám vrátí i ti nejmladší, jichž talenty objevily nedávné Hronovy, kteří dnes jako absolventi divadelních fakult s úspěchem působí u profesionálních divadel a ve filmu.

A že jsme tu v posledních letech postrádali větší zastoupení mládeže? Začneme tedy znovu a od nejmenších. Dáme letos slovo divadlu pro děti

a mládež, když se již loni osvědčila první malá rozvědka v této oblasti při vystoupení žižkovců, souboru vojenské školy.

Věčný neklid, věčná nespokojenost a zlepšovatelská vášeň je příznačný rys hronovských sněmování. Z nich se rodí vysoká úroveň kritiky a sebe-kritiky hronovských souborů, plna diskusí i seminářů, členů porot i sboru mladých porotčků při ústřední porotě, kteří se zaučují v kritice.

Vzpomeňme, jaká změna to nastala v celkovém průběhu Jiráskových Hronovů za deset let, od doby, kdy jednání a rozhodování porot bylo přísně tajné, neveřejné, kdy večerní vysedávání po představeních mělo ráz maloměstských pivních zábav a souborům se nedostalo kritiky, veřejnosti zdůvodnění neomylných verdiktů nad představením. Změnilo se od základu myšlení a cítění, dění a konání na jevišti, v hledišti a ve všech prostorách Jiráskova Hronova, prosycených ovzduším kolem horkých hlav a srdcí, žijících pro naši socialistickou přítomnost tak charakteristickým rytmem, který rozehrává touhu: poznat a umět. S tím, že tento rytmus mívá v mnohých dnech srpnových na Hronově tempo budovatelského kvapíku, každý, kdo do Hronova jede, předem počítá. Mnohý z nás tomu obětuje celou dovolenou, po níž by zasloužil vlastní rekreaci. Mýlil by se však ten, kdo si představuje, že Hronov je jen řada vyčerpávajících a napínavých chvil v hledišti divadla. Lidové veselice, slavnosti, výlety do okolí, návštěvy závodů, nově navazovaná přátelství jednotlivců a družba celých souborů dává Jiráskovu Hronovu radostný a srdečný ráz.

V podstatě jsou Jiráskovy Hronovy každého roku školou a ukazovatelem současného a dalšího rozvoje ochotnického divadla.

Ideologický ruch se soustřeďuje v diskusních sálech. A čím byla předtím při představení v divadle nižší teplota srdcí, tím ohnivější jsou hlavy druhého dne při diskusích. Průběh posledních devíti ročníků všelidových Jiráskových Hronovů potvrzuje zásadu, že kritika je v socialistické společnosti jednou z nejmocnějších pák vývoje. Rok od roku pozorujeme, jak se těžiště soutěže přesunuje z divadla do diskusního sálu. Požadavek svobody, veřejné, kolektivní kritiky je probojován. Avšak ještě jsme nedosáhli k správným metodám kritiky, učíme se teprve uskutečňovat její zásady, zejména nejtěžší z nich: konstruktivnost, tvůrčí a mobilizační cíl kritiky. Jednotnost v ideovém, stranickém přístupu k předmětu kritiky. Ani vztah souborů ke kritice, čili jejich sebekritičnost, není ještě vždy na výši jejich společenské odpovědnosti. V diskusích se ještě leckdy utápíme v nepodstatných otázkách, pouštíme ze zřetele hlavní cíle a úkoly lidového divadelnictví. Ztrácí-li soubor perspektivu pro silné zaujetí jedním úkolem, nesmí ji ztrácet kritika a má vyvést soubor na správnou cestu vytyčením obecně závažného cíle. Této ideové a morální výše se diskuse a práce porot na Jiráskových Hronovech teprve přibližují, ještě jí nedosáhly.

Průkopnický čin je kolektivnost a veřejnost kritiky na Hronovech. Nemá obdoby v minulosti našeho divadelnictví, nedospělo k tomu ještě ani naše divadlo profesionální. Je to průbojný zjev v demokratisaci kulturního života u nás, svým obsahem, formou rozsahu, svým masovým dosahem. Přetváří vědomí lidí.

Dobře si vzpomeňme, jakou dobu jsme za těch deset let prožili, jaké životní zkušenosti nás zpracovávaly, jak revoluční přeměny budovatelského rozmachu, organizační opatření, souvisící s politickoekonomickou a kulturně výchovnou úlohou lidové demokratického státu zasahovaly z pracoviště do života souborů i jednotlivců. Starší soubory neprožívaly vždy lehce přechod ze svých ochotnických organizací k ROH, osvětovým besedám. Co občanského a pracovního hrdinství souviselo se získáváním vesnických sou-

borů pro spolupráci s JZD a s jejich vysíláním do Hronova od roku 1951, v dobách, kdy život na vesnici sám o sobě se měnil v drama.

Jako se změnilo sociální složení souborů a jejich společenské uvědomění, tak se změnilo i obecnstvo v hledišti Jiráskova divadla. Na jevišti vystupují a v hledišti jim tleskají vzorní pracovníci ze závodů, vesnic, škol a úřadů, pracující a studující mládež, příslušníci ozbrojených složek.

Vytvořila se nová, vskutku revoluční tradice družby mezi pracujícími, kteří přicházejí do Hronova jako divadelníci, a mezi pracujícími nejen z Hradeckého kraje, ale i z ostatních končin republiky. Patronáty hradeckých závodů i závodů z místa souborů se staly od XIX. Jiráskova Hronova osvědčenou a dnes již neodmyslitelnou součástí celostátní přehlídky a soutěže v umění, které je odedávna tak drahé všemu našemu lidu, z něho vyšlo a jemu sloužilo vždy jako nástroj boje za lepší život.

Není možná daleko doba, kdy se Hronov stane i dějištěm mezinárodní družby lidových divadelníků. Družba se slovenskými ochotníky patří k nejkrásnějším a politicky nejcenějším tradicím již z doby předmnichovských Hronovů. Před několika lety zde již vystoupily i soubory jiných národních skupin v naší republice. Loni jsme uvítali mezi sebou jako hosta mládežnický soubor z Německé demokratické republiky, jehož vystoupení na večeru Bertolta Brechta silně zapůsobilo a vyvolalo velký zájem v diskusích o ideové a inscenační pojetí brechtovského divadla.

K tomu, aby se Jiráskův Hronov stal dostaveníčkem mezinárodního ochotnického hnutí, je jedno potřebné — vybojovat ve světě trvalý mír a přátelství mezi národy. A bojovat o to můžeme právě i my na frontě ideologické. Ochotnictvo má k tomu mocné zbraně — živé slovo a umělecky pravdivě zobrazování života. Příklad nám dává pokroková mládež celého světa na mezinárodních festivalech. Chtějme být všichni věčně mladí svým socialistickým vlastenectvím a proletářským internacionalismem. Nic nevadí, že Jiráskovo divadlo pojme jen asi 600 diváků, i tak se do něho může vejít celý svět bojující za pravdu pracujícího lidu, jako se na jeho jevišti již tolikrát objevila celá pravda života.

Klementa Rektorisová

Kritika ni herce z ochoty čili diletaanta šetřiti nesmí, jelikož i on veřejným si počínáním v práva její upadá. Žeť arcí mezi nimi rozdílu činiti třeba, věrně uznávám; než aby se hercové z ochoty všemu soudu vyhnouti a snad i nedostatečností zoumyslně na strpení obecnstva hřešiti směli, pevně odpírám.

J. K. Tyl

Umělec je střediskem citlivosti své země, své třídy, jeho uchem, okem i srdcem. Umělec je hlas své epochy. Musí vědět co možno nejvíce.

M. Gorkij

I kult klasiků je proto a musí být prostředkem pokroku: jako všichni tito mistři našli ve své době cestu vpřed, tak učme se i my hledat cestu vpřed. A realismus získává při tom tím, že všichni tito mistři neutíkali od skutečnosti, nýbrž naopak zmocňovali se jí, zmnožili ji, prohloubili a povýšili svým uměním.

Zdeněk Nejedlý

JOSEF KAJETÁN TYL

s námi na cestě za socialistickým divadlem

Připomínáme-li si 150. výročí narození Josefa Kajetána Tyla, které jsme oslavovali letos v únoru, znovu právě při příležitosti XXVIII. Jiráskova Hronova, není to náhodné. O národním klasiku Josefu Kajetánu Tylovi bylo u nás v době ne dávno minulé mnoho a mnoho napsáno i prosloveno, svolány manifestační konference atd. V poslední době však — jak bylo možno pozorovat i při letošních oslavách — jako bychom už zase odložili Tylovo dílo stranou jako nepohodlnou rekvizitu, jako překonanou záležitost. Po období volání hesel „Více Tyla!“, období, kdy z falešné piety bylo na scénu uváděno kde co z jeho slabých a dnes skutečně zastaralých her, a textový puritanismus nedovoľoval ani ty nejnútnejší a nejpotebnější zásahy a dramaturgické úpravy, po období nekritického uctívání přišly náznaky opačného postoje. „Už dost Tyla, a více moderní hry!“ Avšak žádný z těchto extrémů — ve jménu klasického Tyla utlačovat současné hry, či s kostěm modernosti vymetat Tylovy hry z našich jevišť — neprospívá věci, neprospívá českému divadlu.

Vždyť je-li Tyl a jeho dílo nerozlučně spjato s vývojem českého divadla a kritiky — a není nadsázkou řekneme-li, že ve svých nejlepších dílech je Tyl dosud největší náš národní dramatik — pak ještě újeji a nerozlučněji je spjat s naším ochotnickým hnutím. A to nejen v době svého života, kdy hranice mezi profesionálními a ochotnickými pracovníky nebyla příliš výrazná a často i splývala v jednu charakteristiku služebníků české národní věci. Ještě ve větší a stále rostoucí míře se projevoval během oněch více než sto let, které uplynuly od jeho smrti, kdy ochotnictví prošlo tak obrovským vývojem.

Ochotnické hnutí má dnes dobré předpoklady dát se cestou za dovršením kulturní revoluce, jak ji vytyčil XI. sjezd KSČ, má dobré možnosti nastoupit cestu za skutečným socialistickým divadlem. Není to však pouze otázka správné volby dramaturgické, ale skutečně celé, vpravdě divadelní péče s režijním pojetím a hereckým vypracováním v čele, celé divadelní činnosti prodchnuté socialistickým světovým názorem, tvořící pro tuto společnost a mající na mysli její zájmy a potřeby. A co v této poslední a neusilovnější fázi velké revoluční přeměny naší kultury, co nyní v ochotnickém hnutí s naším klasikem Josefem Kajetánem Tylem?

Než si na tuto otázku odpovíme, podívejme se trochu zpět na vývoj ochotnického hnutí. Je škoda, že nemáme zatím souhrnnou studii o historii významu Tylova díla u ochotníků, neboť by nám mohla ukázat mnoho zajímavých momentů. Na příklad, jak zcela paralelně bylo hráno Tylovo dílo po autorově smrti až do r. 1918 především u kočovných společností, jež přímo navazují na Tylovu tradici (a tím politické divadlo) a vedle toho v ochotnických provedeních v menších městečkách a dědinách, a všude tam, kde pomáhalo stmelovat národní český živel proti národnostnímu i sociálnímu útlaku. Svědectví o tom, že buržoasie nepřipouštěla mnoho Tyla do Prozatímního a Národního divadla, máme už mnoho. Pokud se tak dálo, bylo to především v odpoledních představeních „pro lid“. Po roce 1918 buržoasní literární věda odsunuje Tyla především ústy Arne Nováka na periferii české literatury a kultury; divadla, pokud hry Tylovy hrají, činí tak z důvodů kasovních, v představeních pro lid. A zde by zasloužila prozkoumání veli-

kost podílu právě ochotnického hnutí, že Tylovo dílo zůstávalo v povědomí lidových vrstev a stávalo se také velmi platným spolubojovníkem za sociální spravedlnost. Říkáme-li „také“, máme na mysli tu skutečnost, že i když byly Tylovy hry často na ochotnickém repertoáru, přece ne vždy zaznívala nejsilněji právě ta nota politická, výzva proti utlačovatelům, vyznání Tyla-bojovníka za sociální spravedlnost. Avšak v žádném případě nelze opomenout ten velký vliv, jež Tylova tvorba měla na ochotníky. Tylovo dílo se v závěru třicátých let stává přímo manifestačním vyznáním těch nejprogresivnějších, dělnických divadelníků, a nelze nevzpomenout toho, co bylo vykonáno ze strany ochotníků pro poznání Tyla a jeho díla — za mnohé např. monografie V. Kr. Blahníka „J. K. Tyla had z ráje“.

Historikem osudů Tylova díla na ochotnickém jevišti nemůže zůstat nepovšimnuta velká jeho úloha v době zvýšeného národního nebezpečí i posléze v počátcích nové, lidově demokratické republiky od r. 1945 do r. 1948. Avšak velká pozornost bude muset být věnována podílu tylovské dramaturgie především v onom velkém období, které právě dokončujeme, v údobí společenské aktivizace celého ochotnického hnutí. Jan Martinec už na tuto skutečnost upozornil ve svém velmi široce fundovaném Rozboru dramaturgie (ÚDLT 1957), kde ukazuje, jak podstatnou repertoárovou složkou byla Tylova díla — byť nezapomínáme na jejich kvalitativní rozdílnost — v plánech ochotníků (v r. 1956 až 7,5 proc. všech představení). A přece víme, že to ve svém celku byly nejčastěji Tylovy dramatické obrazy ze života, které se nejčastěji vyskytovaly na ochotnických jevištích, svou snahou po výchově a nápravě měšťanstva tolik typické pro Tylovo úsilí před revolučním rokem 1848. Je to však především lidovost, realistické figurky a inspirace soudobým pražským životem, která vedla naše soubory k Fidlůvce, k Paní Mariánce matce pluku v původní činoherní podobě (někdy i k operetním úpravám), kde srovnávání morálky prostého lidu a šlechty značí počátek Tylova sociálního pohledu. Pro tyto vlastnosti si vybíraly soubory Pražského flamendra, v němž Tyl záměrně konfrontuje zámožnou vrstvu s chudinou, pro tyto vlastnosti, spojené s vynikajícím uměleckým zpracováním, sahají soubory k vyzrálému obrazu českého života těsně před revolucí 1848, Paličově dceři, která je ostrou kritikou kapitalistické morálky. Jmenované hry spolu s Bankrotářem, Chudým kejklířem — a dále méně už s příběhem Švandy dudáka, Tvrdohlavé ženy a ojedinelými inscenacemi Lesní panny a Kutnohorských havířů — tvoří to jádro Tylových her, jak byly uváděny a jak nám pomáhaly vytvářet onen široce, „všeobecně pokrokový“ repertoár ochotnického hnutí v onom období snahy o širokou společenskou aktivizaci souborů.

A zde je kořen odpovědi na otázku, již jsme si položili: Co s klasikem Josefem Kajetánem Tylem v etapě cesty za socialistickým divadlem naší současnosti? Nemůžeme a nesmíme si dovolit nechat nevyužít, resp. vědomě odsunout takové hodnoty, jež jsou skutečně hodnotami cennými pro náš současný dnešek, pro cestu naší dnešní socialistické společnosti. Jsou v díle Josefa Kajetána Tyla takové hodnoty, tedy hry nikoliv jen všeobecně pokrokové, tj. zaměřené např. na kritiku určitých společenských vrstev, šlechty nebo buržoasie, ale zabývající se problémy, jež jsou aktuální a bojovně povzbuzující pro náš socialistický dnešek? Na tuto otázku je možno celkem snadno odpovědět. Ano, v Tylově díle jsou takové hry, které mají tyto bojovné a aktuální myšlenky alespoň potenciálně — což ovšem také záleží na správném ideovém režijním uchopení a uměleckém provedení. A to jsou hry, které patří k vrcholům Tylovy tvorby, v nichž je vtěleno celé názorové vyznání, jež dovršila buržoasně demokratická revoluce

v roce 1848. Jsou to tedy v první řadě Kutnohorští havíři aneb Krvavý soud, historické drama, v němž se Tyl vyrovnává se sociální problematikou své doby, které znamená naše první velké zpracování dělnické otázky, odraz hladových bouří pražského proletariátu v roce 1844. Protože nebylo v této době lze ani pomyslet na přímý obraz těchto pražských bouří, převádí Tyl tuto problematiku do historické podoby, do historického dramatu, avšak souvislost hornické vzpoury v Kutné Hoře s dělnickými stávkami a bouřemi byla více než jasná. Tylův demokratismus zní zcela revolučně a jeho mohutný pathos roste ze sympatií, z hlubokého porozumění pro boj dělníků, z přesvědčení o jeho spravedlnosti. A odtud roste také optimismus hry, jejímž hlavním hrdinou je kolektiv havířů, vykreslený Tylem v plné složitosti. Tylovi Kutnohorští havíři mají velmi čestné místo v dějinách světového dramatu svým jednoznačně pokrokovým, jevištně mistrovským zobrazením dělnické stávky. Dřívější společnost dovedla také tuto revolučnost „ocenit“. Censura nedovolila první uvedení, za Bachova absolutismu byla hra opět zakázána a do konce minulého století jí nebylo dovoleno ani vstoupit na jeviště Národního divadla.

Hlavní myšlenkou této otřesné, avšak optimistické hry je spravedlnost boje, který vede dělnická třída, nutnost tohoto boje, neboť dohadování — jak naléhavě vyslovuje Tyl — vede k porážce. Jedině z tohoto boje vyroste spravedlivá společnost, kterou Tyl na svém obzoru ještě neviděl, kterou však tušil. Z nesmiřitelného boje proti všem utlačovatelům, proti společenskému řádu, který toto utlačování většiny lidí uzákoňoval, vzniklo dnešní uspořádání naší společnosti a je potřeba je nesmlouvavě hájit, abychom nemusili znovu ve vlastní zemi vést tento boj proti nepříteli mnohem krutějšímu a nevybíravějšímu. A každé představení Kutnohorských havířů má za úkol posílit v nás vědomí odpovědnosti za tento společenský řád, tak jako to provedl v památné inscenaci v září 1949 ve Vladislavském sále rež. Ant. Kurš, tak jak to inscenoval rež. Budský v poslední době v bratislavském Národním divadle. V ochotnické práci je tato svou inscenační náročností i požadavkem na pravdivé vyjádření pathosu obtížná hra stále ještě ojedinělá, a v uchopení a postižení základní myšlenky se jí stále ještě nedostalo potřebné závažnosti i uměleckého vyjádření. Jinou, zatím ještě ani profesionálním divadlem nedoceněnou hrou, je vyvrcholení Tylovy revoluční tvorby i tehdejší revoluční dramaturgie českého divadla Jan Hus, monumentální dramatická báseň, „jedno z nejklassičtějších děl naší dramaturgie“ (Z. Nejedlý), které však pro svou nesmírnou obtížnost stěží najde cestu na ochotnické jeviště. I to je hra aktivně bojovná, jak ukázala skvělá Honzlova režie v Národním divadle v roce 1945. Větší podíl ve výběru z rozsáhlého Tylova díla by na ochotnických scénách měly mít pro možnosti souborů přístupné dramatické báchorky, zvláště pak Lesní panna, která velmi naléhavě připomíná, že o osud národa se bojuje doma, a naléhavěji zdůrazňuje tuto myšlenku, jež je nadhozena již i ve Strakonickém dudáku. Všechny tyto hry společně s Tvrdohlavou ženou zůstanou českému divadlu pomocníky i na jeho cestě za socialistickou tvárností. Jsou velkou příležitostí ochotnickým souborům, aby také na nich ukázaly, že dovedou vytvářet divadlo ideové, divadlo bojové. Zdeněk Srna.

My víme: nastanou ve světě dni všeobecného nadšení lidí, pohlížejších na obraz toho, co vykonali, a země bude jednou ve vesmíru místem vítězství života nad smrtí, místem, kde vznikne opravdu svobodné umění žít pro umění, tvořit velikost!

Maxim Gorkij

1868-1936

(Poznámka k výročí Maxima Gorkého)

Usilujeme-li o to, aby se naše lidové divadelnictví stalo divadelnictvím vsutku socialistickým, aby odpovídalo nové epoše, nemůžeme nevidět, jak silnou a mocnou oporou pro toto úsilí, pro tuto cestu máme v díle Maxima Gorkého, jehož výročí letos vzpomínáme.

Nepůjde nám snad v této poznámce o to, abychom se zabývali gorkovskou dramaturgií v ochotnickém hnutí. Je faktem, že inscenace děl Maxima Gorkého je pro mnohý vyspělý soubor pravým svátkem; nejsou to sice inscenace časté, avšak v každém ročníku soutěže se objevují v krajských kolech, na Národních přehlídkách i na Hronově Gorkého hry. Slavná tradice, v níž především vzpomínáme uvedení „Měšťáků“ souborem DDOČ v r. 1936, kdy náš nezapomenutelný František Kubr vytvořil postavu Nila, pokračuje, jak ukázala např. představení „Dětí slunce“ a „Vassy Zeleznovovy“ na hronovských festivalech. Bude však třeba, aby se rozvíjela nejen do šířky, ale i do hloubky. Aby nezůstalo jaksi při jenom „representativních“ představeních, ale aby Gorkého myšlenky pronikaly víc a více naší práci na cestě za socialistickým lidovým divadelnictvím.

Jde nejen o vlastní práci divadelní, ale též o vnitřní výchovnou práci v souborech. Ochotník, který pracuje a tvoří ne pouze pro zábavu, ale s vědomím poslání, s vědomím společenské funkce divadla, by se měl věnovat nejen nácviku role, ale i studiu. Řečeno generelně, snad jeden z velkých rozdílů, odlišujících práci (a její viditelné výsledky) divadla ochotnického od divadla profesionálního, spočívá v tom, že profesionální režisér, herec, dramaturg prošel přípravou, studiem a během celé své další dráhy musí (neb má) soustavně dále studovat. O to se opírá jeho výkon, který pak tak či onak má zázemí, odrazíště ve znalostech a uvědomění. Amatérskému divadelníkovi ve valné většině případů tato průprava, tyto kořeny chybějí. Chceme-li však dospět k socialistickému divadlu, k plnému pochopení a cílevědomému uplatnění jeho společenské funkce, musíme tuto mezeru vyplnit soustavnou prací uvnitř kolektivu.

Gorkij právě tuto úlohu kolektivu vždy zdůrazňoval a podtrhoval. I když, řekněme, nemluvil přímo k ochotníkům, mluvil k tvůrčím silám lidu, k tvořivé potenci kolektivu, v němž spatřoval zdroj umění. Tyto síly však je nutno organizovat, zachycovat, vést.

Víme, že ne každý soubor může Gorkého hry inscenovat, hrát. Nic však nepřekáží tomu, aby je četli, aby o nich uvažoval, rozmlouval, rozebíral je. Právem můžeme mít za to, že by z takovéto práce načerpal mnoho víc než cenných poznatků a zkušeností pro společenský postoj, pro posici, ze které bude ovládat a řídit svou činnost, své zaměření. Hra „Na dně“ mu ukáže síly oněch bosáků, ne jako soucit budících žebráků, ale jako lidí, plných odhodlání a touhy po svobodě. Hry jako „Letní hosté“, „Barbaři“, „Dětí slunce“ mu ukáží otázky inteligence, otázky, které jsou dodnes palčivé. „Měšťáci“ zaměří jeho smýšlení kriticky a útočně proti přežitkům buržoasní společnosti. Gorkého stati o řemesle, o literatuře a umění mohou inspirovat ke skutečnému, opravdovému zamyšlení o úloze socialistického umělce, o jeho velkých a překrásných povinnostech, o smyslu celé naší práce.

Jak jinak by se po takovém očistném, poznávacím procesu stavěli naši pracovníci k otázkám, které před námi v našem současném divadelnictví vyvstávají! Jak jinak by každý člen ochotnického souboru se díval na smysl, funkci své práce, kdybychom jej vedli k poznání a promyšlení slov Maxima Gorkého, skutečného giganta ducha, představitele kolektivu lidstva, směřujícího vpřed. Vstáváme-li, podepřel by nás!

Představujeme si, že tento námět by mohl realizovat každý soubor, pokud myslí svou práci vážně — a jen takové přece chceme mít. Nenucené, přátelské besedy, spojené se studiem dramatických, prozaických i estetických děl Maxima Gorkého, to by byly plodné a významné výchovné činy, které by jistě přinesly brzké plody v práci souboru.

A ještě v jednom směru je pro nás dnes Maxim Gorkij důležitý jako vůdce a pomocník. Znovu jako bychom kdesi v temnu dějinných obzorů slyšeli příšernou, odpuzující hudbu fašistických bubnů, píšťal a povelů ke genocidám. A zde nám jako posila, pramen poznání a síly zaznívají znovu věty člověka, který kdysi sílil a zvedal utlačené, když jim barvitě a nadšeně vyprávěl o tom, co četl, i když pak o nich a pro ně psal. Nádherné věty o okřídleném člověku, i rozsudky nad fašismem, rasismem a měšťáctvím. Zde nám Maxim Gorkij vtiskuje zbraně do rukou.

Výročí, vynášejí před naši paměť určitou osobnost, rozhodně nemají být jen pietní vzpomínkou, ale aktivní pobídkou: „Následujte!“. V odkazu Maxima Gorkého je nepřeberné množství takových impulsů. Jejich realizaci potřebujeme dnes víc než kdy jindy. A o to nám jde v této programové glose: aby naši ochotníci, kteří milují divadlo, dali své lásce skutečnou láskyplnou rážbu, vylučující všechno sobecké, a propracovanou do tvrdých, pevných rysů vědomí svých úkolů, poslání, funkce. Pak nebudeme mít daleko k socialistickému lidovému divadelnictví. Stále živý, horoucí Maxim Gorkij nám v tom pomůže.

—rk.

Základní cíle osvětové práce vyplývají z cílů socialistické kulturní revoluce a jsou totožné s cíli veškeré kulturně výchovné činnosti strany a státu: v kolektivu socialistické společnosti všestranně rozvíjet osobnost každého pracujícího člověka, obohacovat ho takovými znalostmi a vlastnostmi, aby se stal osobně šťastnějším a schopnějším plně žít v nové společnosti a pracovat pro její další rozvoj.

(Z unesení ÚV KSČ o dalším rozvoji a prohloubení ideové účinnosti osvětové práce.)

Okřídlený člověk, jeden z největších výbojů světového rozumu — uskutečnění krásného dětského snu o člověku-ptákově — a tento rozumem okřídlený člověk vrhá s nebe bomby na pokojná města a zabíjí malé děti.

M. Gorkij

ALOIS JIRÁSEK V DÍLE ZDEŇKA NEJEDLÉHO

(Na okraj Jiráskových Hronovů).

Motto:

Zdeňk Nejedlý: „Máme historii ochotnického divadla jako snad žádný jiný národ. Od prvních ochotníků ve Vysočém nad Jizerou a od prvních ochotnických představení v Hronově, jak je známe z Jiráskova „U nás“, až po dnešní dobu velkého a krásného vzestupu, až k Jiráskovu Hronovu, táhne se slavná linie našich divadelních ochotníků i z řad dělníků.“ (V ÚNS 20. III. 1948 při projevu o divadelním zákonu.)

Letošní Jiráskův Hronov je vhodnou příležitostí k tomu, abychom znovu připomenuli obrovské zásluhy Zdeňka Nejedlého, jehož 80. narozenin jsme vzpomínali v letošním únoru, o dílo Jiráskovo a o rozvoj českého divadelnictví. Kromě B. Smetany je to právě Alois Jirásek, jemuž Zdeňk Nejedlý věnoval ve svém díle největší pozornost. Více než 60 let svého bohatého tvůrčího života sleduje Z. Nejedlý dílo a osobnost Aloise Jiráska. Sleduje jeho dílo ve všech vývojových fázích, kterými toto dílo procházelo od dob, kdy Jirásek a jeho dílo bylo tehdejší vládnoucí třídou i částí inteligence přehlíženo, až do současnosti, kdy bylo s konečnou platností v celém národě uznáno. Po celou tu dobu věnuje Zdeňk Nejedlý Jiráskovu dílu své nejlepší síly odborné, popularizační a organizační. Píše o Jiráskovi a jeho tvorbě studie, koná o něm přednášky, organizuje výstavy, zasazuje se o zřízení Jiráskova musea¹⁾ a nakonec se stává tvůrcem tohoto musea. Je v čele Jiráskovské akce, rediguje jeho vybrané spisy. Právě v posledních dnech dostala široká obec čtenářů Jiráskových děl do rukou předposlední svazek spisů A. Jiráska s doslovem Zd. Nejedlého. Stává se nejen strážcem literárního odkazu Jiráskova, ale především vykladačem jeho díla. Nejedlého vztah k Jiráskovi a k jeho dílu není tedy naprosto vztahem formálním a není diktován jen úzce odborným zájmem vědce-historika o autora historických románů, novel a črt. Je to vztah mnohem hlubší. Týká se především obsahové stránky jeho tvorby a hlavně smyslu celého díla našeho nejnáročnějšího spisovatele.

Již od studentských let v Litomyšli se datuje Nejedlého zájem o Jiráskovo dílo. Vedle Palackého a Smetany je to Jirásek, k němuž se hlásí jako ke svému učiteli. Ve svém známém projevu při obnovení doktorátu po 50 letech, který pronesl na slavnostním zasedání akademické obce 30. 5. 1951 v Karolinu, sám o sobě říká: „Dále od chlapectví jsem horlivě a s chutí četl Jiráska. A zase ne jako zábavnou lekturu. Celé světy se mi tam objevovaly, i jejich hodnocení. I co je to láska k lidu a práce pro lid, učil jsem se už tehdy z Jiráska, kterému nade vše šlo o to ukázat, jakými zápasy prošel náš lid i jak tím rostl a sílil. A při Jiráskově literárním mistrovství, živosti podání

¹⁾ Již 24. 5. 1931 píše o tom článek v Národním osvobození.

i silně realistické přesvědčivosti hluboce se mi to zařezávalo přímo v duši, všechny ty jeho klasické postavy, charakteristické děje i vylíčení celých epoch. A vše to s hlubokým i citovým prožitím. Proto také nic na mne nepůsobily pochybnosti neb dokonce nevraživosti, jež se kolem mne potom ozývaly proti Jiráskovi. Mně dal Jirásek tolik, že jsem ani nemohl jinak než přes to vše jít s ním dále.²⁾

Již v r. 1901 jako tříadvacetiletý píše Nejedlý svou první studii o Jiráskovi,³⁾ kterou označuje jako estetickou. A už tam dospívá k závěru, že Jirásek je nejpobornějším českým spisovatelem, že je „i pro teoretické, zásadní nazírání na umění, pro vědu estetickou umělcem zvláštního významu“ a že „Jiráskovo umění prosaické má svůj veliký význam národní. Vyvolává dnešnímu čtenáři krásné ohlasy minulosti, aby ho sílil a napomínal“. V roce 1911 vydává v Litomyšli svou další jiráskovskou studii „Alois Jirásek a jeho Litomyšl“.⁴⁾ V roce 1921 vychází jeho nejzávažnější studie jiráskovská, nazvaná „Alois Jirásek, studie historická“⁵⁾. V roce 1926 publikuje svou přednášku „Alois Jirásek a Náchodsko“, kterou proslovil již v r. 1921 v Náchodě.⁶⁾ V témž roce vychází jeho další shrnující studie, „Alois Jirásek“ v knihovně Svazu Národního osvobození. To jsou Nejedlého základní díla o Jiráskovi a jeho tvorbě, v nichž podrobil dílo Jiráskovo rozboru historickému, literárně historickému, estetickému a dějinně filosofickému. Všechny tyto jeho studie vyšly v nových vydáních v Sebraných spisech Zdeňka Nejedlého vydávaných v současné době. Kromě toho napsal Nejedlý celou řadu drobných článků, referátů a kritik o díle Jiráskově. Publicistická činnost Nejedlého je ovšem jen jednou stránkou jeho velké popularizační činnosti díla Jiráskova v národě. K této činnosti se druží i řada přednášek, které o Jiráskovi a jeho tvorbě na různých místech a v různých dobách proslovil. Patří sem i velká výstava Jiráskova, pořádaná v r. 1931 v Litomyšli. Hlavně pak sem patří jeho úsilí o vybudování Jiráskova musea. Toto úsilí je korunováno plně teprve po vítězném Únoru, když náš první dělnický prezident Klement Gottwald na podnět Zdeňka Nejedlého dal ke zřízení Musea Aloise Jiráska k dispozici letohrádek Hvězdu. K slavnostnímu předání Hvězdy jiráskovskému výboru pro Museum Al. Jiráska, jehož tvůrcem se stal Zdeněk Nejedlý, došlo pak v březnu 1951, v roce 100. výročí narození Al. Jiráska a v roce, kdy byla vyhlášena tzv. Jiráskovská akce. V rámci této akce došlo také k vydávání spisů Jiráskových, a to za redakce Zdeňka Nejedlého.

Dílo Jiráskovo zakotvilo tak pevně v životě našeho lidu. A o to má právě nehynoucí zásluhu Zdeněk Nejedlý, který svůj život a dílo plně zasvětil odkazu Jiráskovu. Zdeněk Nejedlý je také autorem návrhu na udělení čestného doktorátu filosofie Aloisi Jiráskovi, podaného profesorskému sboru české filosofické fakulty Karlovy university již 15. 10. 1918.¹⁾ Již tenkrát, na sklonku první světové války, vyjádřil Zdeněk Nejedlý v uvedeném návrhu přesně stanovisko o významu díla Jiráskova v národě slovy: „Alois Jirásek šířil vždy v národě znalost národních dějin i lásku k nim v tom pravém duchu českém, jenž se ukázal v těžkých dobách válečných býtí nejlepší posilou všeho našeho národa“ (podtrženo autorem).⁷⁾

²⁾ Zdeněk Nejedlý a Karlova universita, Praha 1953, str. 55—56.

³⁾ Alois Jirásek — Časopis čes. musea a jako zvl. otisk 1902.

⁴⁾ Nákl. Litomyšlské knihovny, Litomyšl 1911.

⁵⁾ Melantrich 1921, Spisy menší Zdeňka Nejedlého, III.

⁶⁾ 1926, nákl. Učitelské jednoty Komenských v Náchodě.

⁷⁾ AUK, spis č. 1956 — 1918—1919.

Svůj osobní vztah k Jiráskovu dílu vyjádřil Zdeněk Nejedlý snad nejlépe v předmluvě k 1. vydání své studie historické „Alois Jirásek“ z r. 1921, kde kromě jiného praví: „... smím se snad dnes odvolat na jinou kvalifikaci, mnohem důležitější, i na svůj osobní, takřka intimní poměr k Jiráskovým spisům, jež jsem četl již jako chlapec a odtud mnohokrát i později, a nejen četl, ale opravdu zažil, neboť jsem jimi potom pronikal i dále, v české dějiny, v charakter českých krajů, v povahu českých lidí a českého života. Proto co tu podávám, nejsou snad jen nasbírané vědomosti o Jiráskovi, nýbrž jest to to, co jsem v nejrozličnějších dobách svého života nad jeho knihami zažil.“

Nejdůležitějším činem Nejedlého, pokud jde o propagaci díla Jiráskova však zůstává to, jak dílo Jiráskovo našemu lidu vykládal. Toto dílo nebylo ovšem ve všech dobách tak nesporné jako dnes. Nejedlý musel proto jeho dílo probojovávat proti naší buržoazii, která si je po dlouhou dobu reklamovala pro sebe, i proti určitým kruhům inteligence a literární kritiky. Jedině lidové vrstvy Jiráska pochopily a byl jim ve všech obdobích našich nedávných a současných dějin blízký. Ve své studii „Komunisté, dědici velikých tradic českého národa“⁸⁾ o tom Nejedlý napsal: „Ano, ani čist měšťáci Jiráska neuměli. Ostatně oni ho ani mnoho nečetli. Jiráska vždy četl a z něho se učil jen lid. Ten hned poznal, čím je to autor, a tak jej i přijímal. Řekl mně to Jirásek přímo i o dělnících, když mu z hrnovských závodů přišli blahopřát k narozeninám. Jen oni něco čtou, řekl mi výslovně, ti měšťáci zde vůbec ne.“ Zdeněk Nejedlý měl své stanovisko k Jiráskovu dílu a jeho významu v podstatě již hotové od počátku, kdy se Jiráskem počal zabývat, a nemusel na něm proto nic měnit při novém vydání svých jiráskovských studií z roku 1902, 1911, 1921 a 1926, vycházejících v jeho sebraných spisech. Sám o tom mluví např. v úvodu ke svým Čtyřem jiráskovským studiím znovu vydaným v sebraných spisech sv. 13, (1949, Melantrich): „V podstatě nic se totiž na mých názorech nezměnilo, ano jen ještě jsem se utvrdil v přesvědčení o správnosti mého výkladu Jiráska a jeho poměru k lidu.“

Nejedlému je Jirásek „nejlepší, protože lidový a pokrokový učitel našich národních dějin“. Z tohoto hlediska psal Nejedlý všechny své práce o Jiráskovi, v tomto duchu také dílo Jiráskovo po celou dobu i jinak propagoval. A proto je jeho největším činem to, že toto pojetí díla Jiráskova Nejedlým přešlo dnes do obecného povědomí všeho našeho lidu. Dílo Jiráskovo si proto bez výkladu Nejedlého nedovedeme už ani představit.

Jednu ze svých studií věnoval Zdeněk Nejedlý přímo rodnému kraji Jiráskovu — Náchodsku. Je to studie „Alois Jirásek a Náchodsko“, původně přednáška, kterou Zdeněk Nejedlý přednesl v Náchodě v cyklu universitních extensí. Náchodsko a severovýchodní Čechy, to je kraj, který je i Zdeňkovi Nejedlému velmi blízký. Z tohoto širšího kraje pochází i rod Nejedlých (Záhoří u Turnova), v tomto širším kraji působil i otec Zdeňka Nejedlého (Dětenice u Libáně, Bakov), z tohoto kraje pochází i rod matky Zdeňka Nejedlého. Zdeněk Nejedlý pak pravidelně trávil své prázdniny v Turnově a později i v Lázních pod Zvíčinou u Dvora Králové, které dnes nesou jeho jméno. Přímo Jiráskův kraj byl cílem četných návštěv Zdeňka Nejedlého již před první světovou válkou, za buržoasní CSR i po roce 1945. V řadě míst konal Zdeněk Nejedlý své přednášky na různá témata a velmi často právě o Jiráskovi. Má proto Zdeněk Nejedlý legitimaci k tomu, aby o tomto kraji psal, a to legitimaci nad jiné lepší. V uvedené studii „Alois Jirásek a Náchodsko“ píše o tom sám toto: „Tu však na vysvětlenou mohu uvést, že již když jsem r. 1901 psal svou první studii o Jiráskovi (vyšla v Čas. Čes. Musea),

⁸⁾ 1953, nákl. Českého spisovatele, Knihovnička Varu, sv. 8.

prošel jsem celý ten kraj velmi důkladně; od té doby pak jsem se sem vracel stále a stále, a čím dále, tím častěji a raději, a přitom vždy s takovou mírou zvědavosti, že jej dnes znám snad dokonce lépe než mnohý domácí člověk.“

V této své studii dovozuje Zdeněk Nejedlý, jak hluboce je celé dílo Jiráskovo spjato s jeho rodným krajem. Je to kraj, kde Jirásek nejen čerpá podněty ke svým prvním pracím i k svému dílu nejobsažnějšímu — ke kronice „U nás“, ale kde se učí znát lidové vrstvy našeho národa. Zdeněk Nejedlý o tom ve výše uvedeném studiu píše: „Zejména své sociální názory, máme-li tak říci, čerpal Jirásek především ze svého domova a vnesl je odtud do celé své beletristiky, historické i novodobé. Proto otázka o poměru mezi Jiráskem a Náchodskem není snad otázkou jen lokálního zájmu a významu, nýbrž jest to otázka, jež nám může mnoho osvětlit i z nejpodstatnějších znaků Jiráskovy tvorby.“ A jaký je to lid, s nímž se setkáváme v Jiráskových pracích z rodného kraje. Zdeněk Nejedlý na to odpovídá: „Právě Jiráskovo Náchodsko jest mezi lidem, v prostých staveních Hronova, malých chaloupek vesnických, v samotách roztroušených po stráních, všude tam, kde žije malý člověk, Jiráskův **horák**. To je jádro Jiráskova Náchodska, to jest dějiště pravého zdejšího života, právě prostředí díla „U nás“, i všech jiných Jiráskových prací o náchodském kraji.“ A dále: „Pro Jiráška jsou tu jen dvě třídy: pán a lid, jenž proti pánům tvoří jednotnou, kompaktní masu, a tak také zdejší lid líčí.“ V závěru své studie zdůrazňuje Nejedlý znovu myšlenku, kterou vyslovil již dříve, že nade všemi jinými zájmy, etnografickými, beletristickými, nebo psychologickými, stojí u Jiráška zájem sociální. Lid u Jiráška je ve stálém zápasu proti pánům o svou holou existenci. „Tento základní tón přechází však u Jiráška ze zdejšího lidu i do celého jeho díla.“ V tom je obsažena základní myšlenka Nejedlého studie „Jirásek a Náchodsko“.

* * *

Velikou láskou Zdeňka Nejedlého je divadlo. Ale nejen láskou. Zdeněk Nejedlý patří bezesporu k nejlepším našim znalcům nejen divadelní historie, ale i teorie. Od svých studentských let až do současné doby, sleduje pozorně náš divadelní život. Píše o divadle, dramaticích, hercích nejen ve svém monumentálním Smetanovi a v Dějinách opery Národního divadla, ale především sleduje po celou řadu let a glosuje náš divadelní život jako divadelní kritik, a to nejen operní, ale i činoherní. Je zkušeným znalcem organizace divadelního života, zná dobře potřeby divadla a proto častokrát zasahuje plodně do různých sporů o Národní divadlo, Slovenské divadlo apod. A proto je nad jiné povolán k tomu, aby se v osvobozené vlasti, kdy divadlo dostalo docela jinou společenskou funkci, stal tvůrcem divadelního zákona.

O svém poměru k divadlu se Zdeněk Nejedlý nejlépe rozhovořil na hereckém sjezdu, konaném o velikonočních v r. 1948. Tam tehdy řekl:

„Já jsem se divadelního života účastnil rozličným způsobem. Zúčastnil jsem se divadelního hnutí i organizačně. Pracoval jsem v něm také jako kritik a nemohu říci, že to bylo vždycky všem příjemné.“ A dále: „Zabýval jsem se divadlem i jako historik.“ Nebylo také jistě náhodou, že když se naše vláda vrátila 10. května 1945 odpoledne do Prahy, že již 11. května ráno, tedy druhý den, jsem měl první porady o našem divadelnictví. Co udělat, jak pomoci.“⁹⁾ „Divadelní zákon byl vypracován hned v prvním roce mého ministrování ve školství.“

⁹⁾ Projev otištěn v Základech nové práce československého divadla, vyd. Divadelní ústředna 1949.

¹⁰⁾ Tamtéž.

Své názory o divadle vůbec a o jeho dřívější i dnešní společenské funkci formuloval na různých místech a při rozličných příležitostech: „Divadlo je silné umění, poněvadž to, co chce říci, podává v takové plnosti jako žádné jiné umění. To je přednost divadla. To je také hodnota divadla. To je to, čím divadlo tolik působí, a ovšem záleží velmi mnoho na tom, jak působí,“ říká Zdeněk Nejedlý v zmíněném projevu na hereckém sjezdu. Již v r. 1920 se zabýval úlohou divadla v nové společnosti v časopise *Dělnické divadlo*¹¹⁾ ve svém pozoruhodném článku „O nové divadlo“ a píše: „V našem úsilí o vybudování nové společnosti lidské náleží divadlu přirozeně místo velmi významné...“, a dále „... divadlo v nejlepších svých dobách vždy bylo a mělo by i dnes býti výchovným ústavem, školou pro dospělé, vychovávající je ne školským poučováním, ale předváděním skutečného života a jeho základních otázek. Chceme-li tedy dnes vychovat pro novou společnost nového člověka, může nám v tom divadlo vykonati služby neocenitelné.“ Tím spíše může pak už r. 1948 prohlásit „... divadlo už není jenom takový pomíjející zábavný ústav, jak se na ně někdy dívají, nýbrž je to velký veřejný ústav, velký výchovný ústav, mající význam pro celý národ.“¹²⁾

Také když předkládal Ústavodárnému národnímu shromáždění divadelní zákon ke schválení, zabýval se ve svém exposé posláním divadla a pravil: „Divadlo je jistě ze všech umění nejmocnější instrument. Už tím, že předvádí skutečný život živými lidmi a že se obrací ke všem smyslům člověka, dává mu neobyčejnou působnost. Není proto také náhodou, že je to umění, nejdůvěřejší umění, působící nejvíce i na nejširší vrstvy národa. „Zdůrazňoval také vždy, přímo řečeno, politický význam divadla. V době, kdy jsme neměli politické tribuny, bylo to divadlo, které zastávalo tento úkol. „První skutečné projevy národního života se odehrály v divadle.“

V r. 1947, kdy ministerstvo školství a osvěty bylo spravováno reakčním politikem Stránským, a kdy se diskutovalo o krizi v divadelnictví, odmítl Zdeněk Nejedlý tuto diskusi ve svém rozhlasovém projevu z 9. 2. 1947, v němž prohlásil: „Ne tedy v divadelnictví je krize, ale v nás, ale v našem nepochopení. Divadlo, jako nejživější umění ze všech, samo vůbec nemůže být v krizi a nikdy nebylo. Je to umění stále mladé. Ale ovšem dát mu musíme, co potřebuje. Tou cestou tedy musíme jít, a divadlo opět se nám stane ne starostí, ale radostí.“¹³⁾

Zdeněk Nejedlý má vřelý vztah nejen k divadelním profesionálům, ale i k ochotníkům a jejich souborům. Mezi nimi pak už v minulosti platil jeho zájem dělnickým divadelním ochotníkům organizovaným v DDOČ, mezi něž často chodil, jejichž práci sledoval a jimž také radil, ať už to bylo ve vysocanské Proletscéně, na velkých revuích v Lucerně či jinde. Dělnickým divadelním jednotám kladl již za buržoasní ČSR za úkol „vychovávat nové, prosté, opravdu dělnické obecnstvo, jež i v divadle zůstane tím, čím jest.“ — „Dělník nechť jde do divadla s vědomím, že se tam něčemu dobrému a užitečnému naučí...“¹⁴⁾

Klade si proto samozřejmě vždy otázku, **jaké** divadlo hrát pro dělníky, pro pracující a říká např. v tomtéž článku: „... nemá mu (dělníkovi) býti hráno cokoliv a nejméně již to, za čím se žene současná požívačská společnost, uvědomělému dělníkovi docela cizí.“ Nebo v referátu „Třicet představení

¹¹⁾ R. I., č. 2.

¹²⁾ Na hereckém sjezdu v r. 1948.

¹³⁾ Nedělní epistol, II, (Sebr. spisů, sv. 47, SNPL 1954).

¹⁴⁾ V článku „O nové divadlo“ v čas. *Dělnické divadlo*, roč. I, 1920, č. 2.

Měšťáků“ uveřejněném 2. 3. 1937 v Haló-novinách, když říká „... ne si hrát, ale do dnešního člověka umět zasáhnout a vytvořit něco, co mu něco dává pro jeho život. Realita, opravdová realita — ne naturalismus — jak dobře postihli v SSSR. To je divadlo dneška“. Znovu se touto otázkou zabýval ve svém projevu na hereckém sjezdu r. 1948, kde kromě jiného řekl: „Je nescelný, když si někdo myslí, že se pro lid musí hrát nějak méně umělecky, nějak vulgárněji anebo nějak méně hodnotně. Naprosto ne. Řekl bych, že právě obráceně.“

* * *

Jméno Zdeňka Nejedlého je nerozlučně spjato i s Jiráskovými Hronovy. A to nejen z důvodu jednoho, ale hned ze dvou. Pro jeho velkou lásku k divadlu vůbec a pro nemenší lásku k dílu a odkazu Jiráskovu. Se Zdeňkem Nejedlým se proto v Hronově nepotkáváme jen jako s pozorným a vnímavým účastníkem a posluchačem, ale také jako řečníkem, organisátorem a v neposlední řadě zejména dnes po r. 1945 jako rádcem našich ochotnických souborů. Zajíždí do Hronova oficiálně i neoficiálně. Již v roce 1928 účastní se slavnosti položení základního kamene Jiráskova divadla. Účastní se 1. Jiráskova Hronova v r. 1931 a je řečníkem na slavnostní akademii. Účastní se i dalších Jiráskových Hronovů za buržoasní ČSR, které se ovšem podstatně lišily od Jiráskových Hronovů současných. V roce 1937 se koná v Hronově výstava „U nás“. Koná se kromě jiného pod protektorátem Zdeňka Nejedlého a Zdeněk Nejedlý ji samozřejmě zahajuje.

V rozhlasovém projevu z 25. 8. 1946 vzpomíná Zdeněk Nejedlý na Jiráskovy Hronovy a říká: „Zažil jsem mnoho těchto Jiráskových Hronovů, a mohu říci, že jsem si odtamtud vždy mnoho odnesl. My nemáme mnoho takto organisovaných kulturních podniků — podniků, na nichž je při tom účastna široká veřejnost národa.“¹⁵⁾ Podle Zdeňka Nejedlého se Jiráskův Hronov stal „všennárodní manifestací, někdy přímo historického významu“. Takovou manifestací se např. stal i Jiráskův Hronov v roce 1938, o němž Zdeněk Nejedlý ve zmíněném rozhlasovém projevu říká: „Tak nikdy nezapomenu provedení „Pana Johanesa“ o Jiráskově Hronově r. 1938, v samý předvečer Mnichova i celé té hrůzy, jež se na nás tehdy již valila. Jiráskova hra, tolikrát nechápaná a nechápavci přímo vysmívaná, zazněla k nám tehdy takovou národní tragikou, že námi přímo otřásla, a šli jsme z divadla až do hloubi duše dojati.“¹⁶⁾

Od r. 1945 zajížděl Zdeněk Nejedlý do Hronova skoro pravidelně, pokud nebyl nemocen nebo mimo hranice naší vlasti. Jezdil sem i během roku třebas několikrát. Byl řečníkem na různých manifestacích, lidových shromážděních, na konferencích KSČ apod. Mluvil např. na oslavách 100. výročí narození A. Jiráska v březnu 1951. Z jeho iniciativy bylo letní sídlo A. Jiráska upraveno péčí státní památkové správy a Musea Aloise Jiráska. Účastní se samozřejmě Jiráskových Hronovů. Je hostem nejvzácnějším a nejmilejším. Beseduje s členy souborů a radí jim v jejich práci. V roce 1956 se účastnil představení Jiráskova „Emigranta“, o němž prohlásil, že tak dobře pochopené představení „Emigranta“ nepamatuje. V roce 1955 byl na představení „Pana Johanesa“. Loni se zúčastnil představení „Vojnarky“ a prohlásil přitom: „Jirásek je u mne spojen s Jiráskovým Hronovem. Vědomě jsem proto při-

jel na „Vojnarku.“ Byl a je v Hronově velmi oblíbený a proto mu již v červenci r. 1945 NV udělil čestné občanství.

Ovšem charakter Jiráskových Hronovů se podstatně změnil. Jak se dnešní Jiráskovy Hronovy liší od Jiráskových Hronovů, pořádaných v buržoasní ČSR nebo od Jiráskových Hronovů, pořádaných v letech 1945—1948! V rozhlasovém projevu z 22. 8. 1948, tedy v posledním roce staré éry Jiráskových Hronovů, mluví Zdeněk Nejedlý o nové tváři a novém duchu Jiráskových Hronovů, když říká: „Jiráskův Hronov proto však také dávno již přestal být jen tamější, lokální nebo krajovou záležitostí. Táhl-li však dříve jen jako aréna, na níž ochotnické spolky dobývaly cen v zápase o umístění se v měšťáckém umění, má dnes Hronov zcela jiný význam. I sem vtrhl **dnešek** (podtrženo aut.). A třebaš zdaleka ještě neporazil neb dokonce nevymýtil včerejšek, razí si cestu velmi nadějně. Takže možno doufat, že zde prorazí naprosto. K velkému užitku jak našeho divadelnictví, tak vůbec naší nové, lidové, k zítřku spějící a cestu k němu ukazující kultury. I konečně k nové, rovněž mladé, lidové cti svého jména.“¹⁷⁾ Tato slova, pronesená v roce únorového vítězství lidu se stala skutkem a nejpřednější zásluhou o to má právě Zdeněk Nejedlý, velký strážce pokrokových kulturních hodnot národa i velký průkopník nové, lepší budoucnosti naší kultury.

Gustav Hudec

Předpokladem účinného výchovného působení je rozmanitý bohatý a ideově průbojný repertoár. Je třeba vést jednotlivce a členy souborů k tvůrčí odvaze v uměleckém zpracování aktuální problematiky, při čemž umělecké i kulturně politické úkoly mají plně odpovídat jejich přirozeným schopnostem a možnostem.

(Z usnesení ÚV KSČ o dalším rozvoji a prohloubení ideové účinnosti osvětové práce.)

Vímte předobře, že se i slabými hereckými silami věc tak provést dá, že na ni také přísnější člověk spokojeně hledětí může. Jen se musí těchto sil náležitě použítí, všechny se musejí jednou hlavní myšlenkou a vůlí řídití, musejí dovésti navedení dostati a častým zkoušením se otužití.

J. K. Tyl

Umění, věda, průmysl jsou základy kultury; a jestliže si upřímně přejeme udělat život krásným, bohatým, musíme zasvětit své síly umění, vědě, průmyslu.

M. Gorkij

¹⁵⁾ Projev otištěn v „Nedělních epištolách“ I [SS sv. 46, SNPL, 1954, str. 178—182].

¹⁶⁾ Tamtéž.

¹⁷⁾ Viz „Nedělní epištoly“ III [SS sv. 48, SNPL, 1954, str. 151—157].

O JEDNOM DIVADELNÍM DĚDICTVÍ

Při úvahách o smyslu ochotnického divadla naučili jsme se konečně oceňovat také dar živelné divadelnosti, který je jednou z vrozených vlastností našeho lidu. Připomínáme-li si tedy v této souvislosti nepřetržitost divadelní tradice u nás, není ani krátké ohlédnutí do minulosti tak nečasové, jak by se snad na první pohled zdálo. Sledování vzájemných vlivů mezi oficiálním divadlem a polodivadelními prvky lidových obyčejů a obřadů je ostatně jednou z nejzajímavějších (a pro divadelní praxi nejpodnětějších) kapitol divadelně historických.

Pro jejich studium poskytuje nám právě divadelní dědictví severovýchodních Čech mnoho podnětů, zejména z doby před koncem 18. století, tedy před vznikem obrozenského českého divadla. Jsou to především dvě centra, která přitahují naši pozornost: podkrkonošské a podorlické. Dochované záznamy zpravují nás o tzv. selském divadle kolem Vysokého n. J. a Semil. Prolínají se v něm biblické náměty církevního (až ze středověku, např. o kající Magdaleně) a školního divadla s lidovými scénkami z ústní tradice, ale také už s ohlasy pražské vlastenecké Boudy. Náboženské a historické hry Petrušků. Metelků a Vodseďáleků žijí dnes už jen v archivech.*) Přece však v nich najdeme místa plná poetického kouzla, ano i dramatické verry. Povšimněme si např. Vodseďákovy „Komédie o Davidovi“. David zpívá nad poraženým Goliášem takto.

Já jsouce pastýř maličký
Tebe jsem přemohl.
Tvou sílu, srdce udatnost
za nic jsem položil.
Tvého kopí, ani meče
nehrozil jsem se nic.
Hrdinské jsi byl postavy,
nepřijdeš na mě víc.
Vynášel ses svojí silou
nad všechno stvoření,
myslils, že na tomto světě
není tobě rovný?*)

Sympatie lidového diváka byly přirozeně na straně Davida, v něm viděl svůj obraz, příklad a snad i naději. Jonatáš se bratří s Davidem:

Ó, Davide, hrdino spanilá,
má duše s tebou se spojila,
Ty jsi sláva v Izraheli,
žes nám dobyl této vojny.
Lásky znamení chci dátí tobě...

*) Zápís Komédie o Františce a Honzičkovi, vlastní základ Burianovy Opery z poutí, pochází také z okolí Vysokého n. J.

*) Cit. podle vydání J. Hrabáka: Lidové drama pobělohorské, ČS 1951.

A opuštěný David v skalní slují žaluje pak na svůj osud slovy nejen krásnými, ale i hovořícími z duše robotného lidu:

Já ze všech opuštěný,
co sobě počítí mám?
Kde mám hledat potěšení,
komu se utéci mám?
Neštěstí se na mne směje,
král hledá pořád duše mé.
Ze všech stran jsem utiskován,
ach, potěš mě Pánbůh sám.
Padněte vy na mne, hory,
přikryjte mne, oudolí.
politujte mne, ptáčátka,
v mém velkém soužení.
Rozlej ty se, velké moře,
vytrhni mne z toho hoře,
otevři se, hubo zemská,
ty mne skryj v mém kvílení!
Opuštěný s herličkami
na lesy se odevzdám,
v samotě mezi horami
tam svůj život dokonám.
Musím opustit přátele,
mě srdce bude truchlivé.
smutnou cestou se ubírám,
mým přátelům vale dám!

Ale lidový divadelník nehovořil ke svým posluchačům jen obrazně. V Rychnově nad Kn. už v roce 1779 J. Tábořský skládal hry česky podle místních událostí. Rovněž z Podorlicka pochází zápis Selské rebelie, čili Nesmyslného pozdvížení, hraného v Ústí n. O. Rychtář zahajuje hru docela srozumitelně: „Inu, milí sousedi, teď to máme všechno jaksi rozbryndaný. U sta hromů! Svoboda, ta nám nejde, a robotovat je nám protivno!“

Forma tohoto divadla, zvláště jeho ustálené typy (tak v podkrkonoší „opověda“ v třírohém klobouce, čerti-šaškové s kravským zvoncem, bílé panny se šátky apod.) ukazuje rovněž na prolínání prvků oficiálního divadla s divadelním dědictvím lidovým. Velká vlna ochotnické činnosti na počátku 19. století navazuje (z popudu obrozenských snah) právě na tuto živou tradici. V podkrkonošském nářečí psané „Selské námluvy“ a „Vyhrané panství“ Frant. Raymanna jsou také dokladem, jak se spojuje dramatika Boudy s lidovým dramatem selským v realistický, živý tvar. A jsou to zase místa našeho kraje, odkud máme nejstarší záznamy o této ochotnické činnosti: vedle Vysokého n. J. a Jablonce např. Jaroměř (1819), Červený Kostelec (1820), Česká Skalice (1813), Dvůr Králové (1822), Hronov a Mnichova Hradiště (1825), Ústí n. O. (1805–1812), Sovětice u Nechanic (1840), Holice (1843) a další. Slavná jména dramatiků a divadelníků našeho kraje vytryskla tedy ze širokého lidového zdroje.

Socialističtí buditelé dnešní doby (jak nazval ochotníky před dvěma léty A. M. Brousil) neměli by zanedbávat tuto tradici.

Josef Najman

SPOMÍNAME NA FESTIVAL

(Niekoľko spomienok a skúseností zo zájazdu do NSR.)

Vlani na jeseň, za hmlistého počasia s 25 markami vo vrecku, vydali sme sa na ďalekú cestu k Ostsee, cez Norimberg, Hamburg a Flensburg. Súdruha Kubra, Jirku Sochorovského a mňa privítalo Baltické more, neďaleko ktorého je dedina Scheersberg, dosť nevrlo: Dažďom a zachmúreným nebom. V Scheersbergu sa zišli už druhý raz ochotníckí divadelníci najmä z radov mládeže a učiteľov z celého západného Nemecka. Prišli sme neskoro o jeden deň. No, zameškali sme len jedno z predstavení, ktorých bolo každý deň dosť (2—4 súbory), aby sme sa mohli o všeličom poučiť a načerpať skúsenosti.

Predovšetkým treba povedať, že nám ponajprv jeden z hlavných usporiadateľov úvodom k festivalu povedal, že tento podnik je celkom nepolitický a preto, že je „veľmi politický“. Mal pravdu. O politike sa tam v zmysle novinárskych úvodníkov málo hovorilo, ale zato temer všetko, čo sa na festivale robilo na javisku i v hladisku, malo nevďojak politický charakter. Pravdaže: Aké by to bolo divadlo, ktoré by nemalo politický charakter? A tak sa tu striedali prostredníctvom rozličných autorov a súborov všelijaké politické smery a vrstvy v NSR a čiastočne i v zahraničí [boli tam totiž aj niektoré zahraničné súbory: jeden z NDR, ktorý inscenoval Pušky pani Carrarovej, jeden z Rakúska s milou, ale málo náročnou veselohrou Anny Tichej, ktorej zložitý názov ani neuvádzam, jeden z Jugoslávie so starou, tzv. klasickou hrou — tiež menej významný a takisto ešte jeden z NDR (z Rostocku) s podobnou starou klasikou]. Divadelné súbory z NSR sa tu predstavili s mnohými pokusmi i vydarenými inscenáciami, reprezentujúcimi temer všetko dobré i zlé, o čo sa v NSR bojuje. Tak sme tu videli Dürrenmattovu satiru Herkules a Augiášov chliev prerobenú na pamflet proti socializmu (pôvodný text je útokom proti hitlerovskému fašizmu), alebo západoberlinských študentov, ktorí existencialistickú Annu Antigonu sa snažili inscenovať až s takou dávkou beznádejnosti (vo výsledku), že im obecenstvo odhlasovalo na besede celkom jednomyselne, aby to nehrali, že sa to pre mládež nepatrí. Zaujímavejšia bola dramatizácia Hemingwayových Paši s názvom Včera je dnes a Dnes je včera, kde sa dosť mýlne domnievali klerikáli, že si prídu na svoje, kým tento príbeh tridsiatich strieborných so zradcom a prostitutkou je celkom, ako sa vraví, natiahnutý na súčasné politické problémy. Napokon veľmi podnetnou bola inscenácia Goetheovho Urfausta Theatrom im Gewölbe univerzity z Heidelbergu, ktorá podľa mňa, bola najpozoruhodnejším činom celého festivalu nielen formou, ktorou bolo predstavenie vytvorené, ale aj podareným úsilím podčiarknuť v tomto veľkom klasickom diele zápas človeka proti svetskej a klerikálnej morálke doby i dneška. Heidelbergskí študenti myšlienkam svojho predstaveniu i životu postáv venovali všetko, čo mali na javisku postavené a čo na javisku robili. Na jednoduchej a pri tom výtvarne veľmi pôsobivej čierno-bielej scéne nebolo nič ilustratívneho, všetko slúžilo iba akcii a myšlienke, skrytej v tej, alebo onej scéne. Výborne pracovali so svetlom, ktoré bolo tvorivým elementom na javisku. (Zaujímavé je, že každý reflektor obsluhoval jeden osvetľovač, ktorý mal prinajmenej taký vzťah k predstaveniu, ako herci, alebo režisér.) Veľmi nás zaujalo ešte jedno predstavenie — polopantomíma Vodič oslov z Teráma. Pravda, ide o jednoduchý príbeh,

ktorý však mal takú divadelnú účinnosť zásluhou práce režiséra, herca a hudby, že sa s takým dobrým výsledkom v inscenačnej práci málokde stretávame. Popri tom sme videli aj celkom nevydarený pokus o obnovenie comedie dell arte Florentínsku svadbu, kde sa snažili herci i režisér dôsledne na danú tému improvizovať, až z toho vznikol chaos a neúspešné predstavenie. Tento experiment bol celkom samoučelný a bezvýsledný. Ešte by sme mohli hovoriť o práci detí s maskami (divadlo v maskách) — iste nie bezvýznamnej, keby tvorivosť detí bola podporená dobrým a nie strasidelným libretom a keby sa bola využívala viac detská fantázia.

A teraz ešte o niektorých poznatkoch, súvisiacich tak s divadlom, ako s ľudským životom. Medzi bojovníkmi, ktorí kráčali na krivých i rovných chodníkoch ľudskej spoločnosti, sme spoznali viacero, ba veľa takých, čo mali k ľudskému životu naozaj dobrý vzťah. Bolo v Scheersbergu mnoho pedagógov, ktorým veľmi záležalo na budúcnosti mládeže i ľudstva. V dobrom. Bolo medzi nimi mnoho takých, ktorí sa úprimne stavali za vec mieru. Bolo medzi nimi mnoho pomýlených a viacero slúžiacich kapitalizmu a jeho strašným stránkam, prejavujúcim sa na uliciach veľkých miest, kde sa predávajú stovky mladulinkých dievčat, kde v labyrinte reklám vychovávajú mladých ľudí gangsterskými a pornografickými filmami, alebo transparentami s tigrami a panzerfaustami, volajúcimi mládež do novej armády, často stojacimi medzi rozvalinami, alebo na ich múroch (napr. v Norimbergu v úzadí Fleischmarktu). Stovky vražd, ktorými sa vyznamenali mladiství, sú náplňou mnohých denníkov v Hamburgu, Norimbergu i vo Flensburgu spolu s propagandou hrdinstva Hermanna Göringa, o ktorom práve v týchto časoch s veľkým halasom informoval svojich čitateľov Münchner Illustrierte. Koľko protikladov, koľko boja. Kto zvíťazí? Myslím, že predsa nakoniec ľudstvo, ktoré nechce vojnu, ktoré nechce slúžiť za úbohý žold kapitalistickým dravcom s veľkými limuzínami, preháňajúcimi sa po Valentínskampe v Hamburgu. Je potrebné, aby tomuto víťazstvu pomohlo aj naše ochotníctvo.

Milan Gabriš.

Socialistický realizmus potvrdzuje život jako činnost, jako budování, jehož cílem je neustálý rozvoj nejcénnějších individuálních schopností člověka pro jeho vítězství nad přírodními silami, pro jeho zdraví a dlouhý věk, pro veliké štěstí žítí na zemi, kterou chce přiměřeně k velkému vzrůstu svých potřeb obhospodářit celou jako krásný domov lidstva, sjednoceného v jednu rodinu.

M. Gorkij

Кāждъ се заглядѣш до мoхутнѣго прoуду твѣрчѣи энергіе, втѣленѣе въ вѣграз а слово, цѣтиш а вѣриш, же великѣй цѣл тогo прoуду је смѣти навѣдѣе всехну рѣзност рас, нāродностѣи, трѣд, освoбoдитѣи лѣди oд тѣснѣго тлāку зāпасу мѣзи себoу, врhnout всехны ихѣих сѣлы до бoје се силāми прѣрoдѣи.

M. Gorkij

3 KALENDÁŘ XXVIII. JIRÁSKOVA HRONOVA

SRPEN	HRA	SOUBOR	SEMINÁŘE A BESEDY
9 sobota	Leonid Rachmanov: PROFESOR POLEŽAJEV	ZK MAKYTÁ, Púchov	
10 neděle	Pavel Kohout: TAKOVÁ LÁSKA	ZK JUTA, Jaroměř Divadelní odbor Vrchlický	Dramaturgie ochotnického divadla
11 pondělí	Fr. Pavlíček: SLAVÍK	ZK STALINOVEC, Martin	Autor o současné hře
12 úterý	Goodrichová-Hackett: DENÍK ANNY FRANKOVÉ	Lidové divadlo ZK VIGONA, Svitavy	Autor o dětské hře
13 středa			Herecká postava a dosah jejího působení
14 čtvrtek	A. P. Čechov: RACEK	„Hanácká scéna“, Divadelní soubor RK ROH Severomoravské mlýny, Kojetín	Malé jevištní formy a jejich společenský dosah
15 pátek	V. Kuchynka: KRATOCHVILINÁ HISTORIE	Divadelní studio MEDIKA, Pízeň	Režijní práce, otázka stylu a žánru

16 sobota	J. Loukotková: NENÍ ŘÍMSKÉHO LIDU	ZK Vagonka Tatva, Praha-Smíchov	Výtvarné prvky na jevišti
17 neděle	O. Walterová: ZLATÁ KACHNA (nesoutěžní představení)	Dramatický kroužek při osmi- leté střední škole v Předmosti	„Za divadlo žijou!“ - beseda o práci a žitém odkazu Františka Kubru
18 pondělí	Bratři Čapkové: ZE ŽIVOTA HMYZU	Divadelní odbor Josefa Skřivana na Učitelského domu v Brně	Nové uspořádání divadelních soutěží, úloha a práce poradců sborů
19 úterý	Z. Horynová: ZKOUSKY ČERTA BELINKA	Dramatický soubor divadla Máj, Praha 12	Režisérsova práce s textem
20 středa	ZA RADOSTNÝ ŽIVOT (Divadelní estráda)	Dram. kroužek „Pokrok“ VTÚ Dobruška. Estrádní skupina „Sautírka“, VS Mariánská. Estrádní soubor RK ROH ONV Rumburk.	Divadelní literatura a její editční problémy
21 čtvrtek	Goodrichová-Hackett: DENÍK ANNY FRANKOVÉ	ZK Armaturoka, Myjava	Hudba v divadelní estrádě
22 pátek	V. Rožov: ŠTASTNOU CESTU	Armádní soubor „Mládí“, Brno	Práce herce na vytváření postav
23 sobota	Alois Jirásek: OTEC (nesoutěžní představení)	ZK Tepna, Hronov	Závěr XXVIII. Jiráskova Hronova a vyhlášení nové soutěže

OD A AŽ DO C

ZAČÍNÁME SLOVNÍKEM

Ottův Slovník naučný z r. 1893: „Ochotník viz Dilettant“. „Dilettant (z ital. dilettare = *milovati*, kochati se v něčem, libovati si) jest každý, kdo se nějakým odborem zaměstnává pouze pro svou vlastní zálibu či „pro radost“, tedy *milovník (amateur), ochotník, radostník*. Proti dilettantovi jakožto souvztažný pojem stojí odborník, jenž si onu činnost učinil vážným úkolem, životním povoláním, skutečnou živností, odborem. I má slovo dilettant tolik odstínů ve významu svém, kolik se jich uvádí v jeho protijevu, totiž v odborníku. Zaznívá tedy někdy s jakýms pochvalným tónem, když se vytýkají špatné důsledky jednostranného, zkoprnlého odbornictví, a zase má svou příhanu, zvláště když se vytýká nedostatek důkladnosti a správnosti a kdy se konečně slova dilettantství zneužívá k naznačení výtvorů nezdařilých, neumělosti, naivnosti, nezralosti, patrného břídlství i malomocnosti. O škodlivosti dilettantismu často se jedná, ale rovněž může prospěšnost jeho býti předmětem úvahy. Co se týče však plodův samých, směřuje celá otázka jen k jejich vzniku, jest to zřetel vznikoslovný, nikoli sudební (kritický). Správný zákonník objektivní kritiky, nechť vědecké, nechť umělecké, káže nám: Posuzujte plod, jak jest, a nemějte zřetel, od koho pochodí. Zda pochodí od odborníka nebo dilettanta, jest určení vznikoslovné a nespádá na váhu při odhadování výsledku; odhad se přidržuje toliko hotového plodu! S tohoto stanoviska nejlépe se objasňují rozmanité ty antinomie mezi oběma pojmy a možnost, že se o nich tolik píše a hádá, však bez konečného rozhodnutí...”

Tolik tedy staříček pan profesor Durdík, je v tom jeho výměru několik zrněk, která bychom měli mít na zřeteli ještě dnes. Především si budeme pamatovat, že celý pojem i jeho obsah vznikl z *lásky*. Dilettare, amare... Škoda, že nemůžeme říkat „milovnícké divadlo“. Ale za tím slovíčkem „ochotat“ se neskrývá jen milá úsluha či záliba; skrývá se za ním srdce, plné lásky.

LÁSKA A ČÍSLA

Je možno dokazovat lásku statisticky? Pokusme se o to. Naše čísla nebudou přesná, nemohou být. Ochotnické hnutí je živý organizmus, v němž stále něco pulzuje, v němž se stále vyvíjejí nové a nové buňky a jiné odumírají. Žádný seznam ochotnických souborů nebude nikdy přesný, jeho platnost je sotva půlroční, roční. Když však odhadneme celkový počet ochotnických souborů v ČSR na 6.000 a počítáme-li s průměrným počtem 30 lidí na soubor, zjistíme, že zhruba každý sedmdesátý občan naší republiky je činný v ochotnickém divadle. Každý sedmdesátý občan našeho státu je zamilován do divadla. A tento počet by ještě stoupl, kdybychom mohli zachytit všechna školní a mládežnická divadla, akademie, estrády, besídky a večírky. Kvantitativně můžeme právem mluvit o *lidovém divadelnictví*. A můžeme být hrdí.

TAKOVÁ LÁSKA

Tento rozvoj je v přímé souvislosti s naším lidově demokratickým zřízením, s plněním úkolů kulturní revoluce. Naše společenská soustava zásadně ctivá široké obzory pro masový rozvoj kultury a osvěty, podporuje jej mravně i hmotně. Jde nyní o to, zda si všechny tyto možnosti plně uvědomujeme, zda víme, z čeho koření a košatí. Zda víme, že jedině zbourání kapitalistického

řádu a odstranění buržoazní kulturní hegemonie nám poskytlo tyto netušené prostory. Jde o to, zda je dovedeme i kvalitativně vyplňovat.

Průkazným měřítkem tohoto úsilí je a má být divadelní soutěž LUT. Kolikrát jsme už psali a diskutovali o soutěži! A přes to stále a stále zapomínáme na její vlastní smysl, účel, cíl a poslání! Pravda, každá soutěž je měřením sil — a podtrhněme: ušlechtilým měřením sil, tím spíše, jde-li o soutěž uměleckou. Ale toto soupeření netkví ve vnějším efektu! Vzpomeňme si: dilettare, amare... Milovati! A soutěžíme-li s výsledky, s plody své láskyplné práce, nejde nám přece o tabulky, o vnějškové zařazení v nějakém žebříčku. Jak snadno bychom se tu mohli mýlit — jako král Lear při posuzování velikosti lásky svých dcer...

Dívejme se tedy na soutěž jako na přehlídku lásky k národu, vlasti, socialistickému umění. Nezapomínejme na její výchovné poslání.

PODÍVEJME SE ZA HRANICE!

O velikonocích 1958 se ve Schwerinu konal ochotnický kongres NDR. Několik málo dnů po usnesení spolkového sněmu kancléře Adenauera o vyzbrojování západoněmeckého bundeswehru atomovými zbraněmi jsme nastoupili v Lipsku do rychlíku. Hlasatelka vlakového rozhlasu nehrála nám jen zábavnou hudbu a neoznamovala jen, že teď už brzy bude Halle, a teď Ludwigs-lust, ale neustále informovala celý vlak o průběhu prvního dne sjezdu dělnické mládeže z celého Německa, který zasedal v Erfurtu. Slyšeli jsme o zprávách, které podali sjezdu mladí dělníci a dělnice ze západního Německa, o stále rostoucích protestních akcích, o velikých stávkách, o tom, že lidé v západním Německu nechťjí atomovou smrt. Náš vlak jel na severozápad, do Schwerinu, vzdáleného jen málo kilometrů od hranic mezi oběma německými státy, málo kilometrů od Hamburku. Při tom nás nemohlo nenapadnout, že i náš Cheb leží u podobných hranic...

S velikým očekáváním jsme proto druhého dne vstoupili do kongresové místnosti v domě německo-sovětského přátelství v Puškinově ulici ve Schwerinu. Program kongresu vycházel z prohlášení předních umělců a pracovníků lidové umělecké tvorivosti z června 1957 „O socialistickou lidovou tvorivost“. V úvodním projevu zdůvodňoval vedoucí divadelního oddělení Ústředního domu lidového umění v Lipsku, soudruh Herbert Keller, agitační program kongresu. Hovořil také o poměru německých ochotníků k tradicím. Upozorňoval na to, že se v NDR zabývali důkladně Hansem Sachsem i Schillerem, ale že zanedbali nejvýznamnější část tradic německé kultury, tradice dělnického divadelnictví, silně rozkvétajícího do roku 1933. Není divu, že jsme si kladli otázku, zda snad my neděláme v naší denní praxi stejnou chybu. Dovedeme sice o DDOČ a jeho tradicích hovořit a psát, ale málo dovedeme navazovat v konkrétní praxi na staré a osvědčené zkušenosti proletářského scénického projevu. Soudruh Keller oznámil, že tedy kongres bude dramaturgickou přehlídkou, která má ukázat šířku možností divadelního a scénického projevu vskutku uměleckého a vskutku agitačního.

To vše pak v deseti představeních němečtí soudruzi ukázali. Byli to schopní ukázat, protože kongres byl nejen výsledkem soutěže, ale především dramaturgickou přehlídkou, a protože bylo předem řečeno, že experimentování není zločinem, ale dobrou vlastností. Proto se také na kongresu nenašel nikdo, kdo by při nezdařeném experimentu (i takové byly) řekl, že to neb ono nepatřilo na „posvátnou půdu“ Schwerinu...

Schwerinského kongresu se zúčastnilo také na 80 ochotníků z Německé

spolkové republiky. Byli to lidé pokrokoví i méně pokrokoví. Vystupovali porůznu v odborných diskuzích. Tu a tam se vyskytla i některá více méně provokativní otázka. Byli jsme velmi zvídaví, jak příjmu ostře agitační obsah kongresu. Byl tu okamžik, kdy veliký soubor námořních sil lidové armády recitoval a zpíval o tom, jak to bylo s dělnickou třídou od roku 1917. Jejich útočný program, připomínající naše nejútočnější pořady z první republiky, končil zpěvem Internacionály. Celý sál vstal a zpíval s sebou. Západní Němci vstali také.

Pak vystoupil v diskuzi starý německý soudruh a začal vyprávět o tom, jak kdysi pracovali v dělnických spolcích. Ke konci svého příspěvku rozvinul prapor, který před rokem daroval německým proletářským divadelníkům japonský dělnický divadelní svaz. Starý soudruh jej nyní věnoval mladým ochotníkům opravdu demokratického německého státu. Někdo začal zpívat „Brüder, zur Sonne, zur Freiheit“ (píseň, která má v NDR funkci naší Písně práce) a opět vstal celý sál a zpíval. I západoněmečtí ochotníci stáli a poslouchali. Neodradí je toto všechno? — ptali jsme se s trochou znepokojení — neopustí konferenci?

Předposlední den se sešli všichni hosté ze západního Německa na společné schůzi. (Přišel i pán, o kterém se vědělo, že přijel jako neoficiální Adenauerův „pozorovatel“.) Toto západoněmecké shromáždění přijalo jednomyslně usnesení, krátké a úderné, které se staví bezvýhradně proti atomovému vyzbrojování — a co víc: používá dvakrát název „Deutsche demokratische Republik“, kterému se vyhýbají často i dosti pokrovní lidé ze západního Německa, aby jej nahradili slovem „Ostzone — Východní zóna“. Vyznění schwerinského kongresu je opět důkazem, že ten, kdo miluje kulturu, miluje lid a nemůže se zapřít válečnému štvání. Že v ideologických záležitostech se nevyplácí přešlapování, nýbrž že tu platí staré heslo: „Nejlepší obrana je útok.“

A VRAŤME SE K NÁM

Nebudeme provádět srovnání letošní soutěže s předchozími ročníky. Jistě se k tomu dojde v hrnovských diskuzích, kde se také bude hovořit o reorganizaci soutěže. A tyto hovory nechceme předznamenávat, vždyť to také není úkolem této brožurky. Avšak mějme na paměti jedno: soutěž — jako obrovské pojítko mezi všemi soubory — roste od okresů. Tam je hlavní těžiště výchovné, metodické, ideologické práce, hlavního smyslu soutěže. Tam je jedna ze stěžejních odpovědí na otázku, zda naše ochotnické divadlo je lidovým divadelnictvím nejen co do množství, ale i po duchu, co do společenské funkce, co do obsahové i formální kvality.

Soutěž probíhá tu radostně, onde jen jako vnucená povinnost. Oba výsledky jsou výrazem nejen postoje a dělnosti řídicích a metodických orgánů soutěže, ale i postoje a uvědomění souborů — a to především. Zkrátka je to výslednice vzájemné spolupráce, chtění, lásky. Na těchto principech stojí kulturně politický zdar soutěže.

OKRESNÍ PŘEHLÍDKA

Ve dnech 17.—23. listopadu 1957 byla uspořádána na počest 40. výročí Velké říjnové socialistické revoluce v městečku Valtice na okrese Mikulov I. okresní přehlídka ochotnických souborů kategorie A. Příprava přehlídky byla vyhlášena již v letních měsících a širší komise vybrala z přihlášených 16 souborů pět nejlepších pro vlastní přehlídku ve Valticích. Bylo mnoho těch, kteří tvrdili, že v nevhodné letní době se nedá dobře připravit tak velká akce, jako je okresní přehlídka, nebo že při vlastní přehlídce nebude po všech pět dnů

dostatečná návštěva diváků. Přes všechny potíže byla přece jen přehlídka uskutečněna a výsledek byl víc než radostný. Přehlídka ukázala rozmach divadelnictví v jihomoravském pohraničí a neustále rostoucí uměleckou úroveň. I zájem diváků byl nad všechno očekávání veliký, neboť celková návštěva 1800 diváků znamená průměr 360 osob na představení — což je zcela vyprodané hlediště. Všechna představení byla hodnocena čtyřčlennou porotou, jež určila toto pořadí: 1. místo divadelní soubor JZD Č. Křídlovice-Božice, 2. Městské divadlo osvětové besedy Valtice, 3. div. soubor OB Věstonice, 4. místo div. soubor JZD Novosedly a 5. div. soubor JZD Sedlec u Mikulova. Všechny zúčastněné soubory dostaly diplomy, upomínkové předměty a věcné dary. Členové souborů si kromě toho odváželi domů vzpomínky na 1. okresní přehlídku, která byla pro všechny ochotníky okresu opravdovým svátkem, a vědomí, že jejich práce byla po zásluze oceněna věčnými diváky.

Komentář: Kolik okresů v ČSR uspořádalo takovou přehlídku? Proč ano a proč ne?

Z KATEGORIE B DO C

Hřejivý pocit: Naše práce, konaná s láskou a pílí, přináší plody. Naše umění je oceňováno, má společenský dosah.

Probíhá před námi pestrý film; některé jeho části jsou v zářivých barvách technikoloru, některé jsou šedé, se šmouhami. Několik střihů:

Hrušov: ZK ROH moravských chemických závodů DUKLA v Ostravě-Hrušově pořádá již od roku 1951 bez přerušení soutěž ochotníků, zvanou „Hrušovské divadelní jaro“. Letos byla tato soutěž o putovní pohár povýšena zároveň na oblastní přehlídku souborů kategorie B z okresů Frenštát, Místek, Ostrava-venkov a Ostrava-město. Protože jsou v okolí zaznamenávány klesající návštěvy na ochotnické akce, obávali se i pořadatelé Hrušovského divadelního jara, že v letošním roce nebude o soutěž takový zájem jako v jiných letech, kdy zde hrály soubory kategorie „C“ a kdy se vytvořil skutečný kádr diváků. Letošní skutečnost však překonala i ta neoptimističtější očekávání. Osmý ročník Hrušovského divadelního jara měl totiž zatím nejvyšší návštěvnický průměr... Po posledním představení zůstali diváci na svých místech, aby se dočkali zhodnocení soutěže. Porota označila jako nejlepší představení Weissenbornovy „Ztracené tváře“ a přířkla vítězství souboru ZK Dukla Hrušov, který získal kromě putovního poháru křišťálový pohár rady ObNV a cenu 1000 Kčs, která je každoročně věnována vítězi ředitelství závodu; všechny soubory byly odměněny vkusnými litografiemi akad. malíře M. Zezuly.

Rtyně v Podkrkonoší: Ve dnech 3.—11. května 1958 proběhla v Rtyni oblastní přehlídka vítězů okresů Trutnov, Broumov a Dvůr Králové. Je pro nás radostnou bilancí pozorovat neustálý růst dobré ochotnické práce v Hradecském kraji, živelnou chuť, se kterou pracují naše soubory, aby předložily svým divákům dobrou a hodnotnou představení. A mnohem radostnějším poznatkem je zkušenost, že se konečně výsledky dobré práce ochotníků přenesly i na naši vesnici, donedávna v tomto směru tolik opomíjenou. Zářným příkladem je soubor dolu „Pětiletka“ z Velkých Svatoňovic, který v přehlídce dosáhl nejvyššího stupně a získal si postup do kategorie „C“. V jeho práci je vidět nadšení, dobrou přípravu, náročnost po stránce režie i hereckého projevu a vědomí nejdůležitějšího úkolu — výchovy našeho diváka.

Komentář: Takových festivalů bylo několik. Tam, kde byly uspořádány s péčí a pochopením, znamenaly pro soubory i pro diváky významnou událost. Proč to nešlo všude?

PŘEHLÍDKY SOUBORŮ KATEGORIE C

jsou již častějším zjevem. Považujeme je za správný počín, protože soubory mají skutečnou možnost porovnávat svou práci, sledovat činnost poroty, vyvodit si patřičné didaktické důsledky atd. Nelze totiž podceňovat význam družby mezi soubory, podchycení zájmu veřejnosti a slavnostnost takového podniku, jež vhodně podtrhuje jeho celkový význam. Opět několik záběrů pro ilustraci:

Havlíčkův Brod: Letošního festivalu, který má již svou tradici, se zúčastnilo 6 nejvýspělejších souborů jihlavského kraje. Výborná organizace, pěkné návštěvy a velký zájem souborů z celého kraje o průběh festivalu ukazují, jaké oblíbě se tato přehlídka těší. Dramaturgicky zajímavý a pestrý profil festivalu byl poněkud zkrácen uvedením slabší Wernerovy hry „Lidé na kře“. Soubor ZK Sázavan Zruč podlehl nedostatkům předlohy a jeho představení bylo nejslabší z celého festivalu. Režii ani hercům se nepodařilo překonat sentimentalitu a nevěrohodnost předlohy. Postavy hry nežily, ale ve většině případů pouze mechanicky mluvily text. Doufejme, že tento neúspěch bude pro soubor poučením a pobídkou k pečlivější práci hlavně v oblasti dramaturgické.

Inscenační úroveň ostatních souborů byla vcelku vyrovnaná. Jako nejvyrovnanější kolektiv se projevil soubor UP závodů Třebíč, který si po zásluze odnesl z festivalu první místo. Shakespearovo Zkrocení zlé ženy v pojetí Třebíčských je bujná renezanční fraška, plná vtipu a humoru. Cenného úspěchu dosáhl také nepřilíš zkušený soubor DO Třešt inscenací Pavlíčkovy alegorické pohádky Slavík, již se probíjoval v kategorii her pro mládež do národní přehlídky.

Motorpal Jihlava se festivalovému obecnstvu představil hrou O. Neumanna „Ač mluví lidským jazykem“ (Dina Mühlheimová). V citlivé a pečlivé režii M. Rocha se soubor snažil ukázat zrůdnost a nestvůrnost rasové teorie a nacismu. Představení přineslo dva dobré herecké výkony, M. Zacha jako Felixe Mühlheima a J. Radošové v roli Hildegardy. Vcelku vyrovnaná byla představení souborů DO Moravské Budějovice (Taková láska) a ZK OÚNZ Nové Město (Deník Anny Frankové). Moravskobudějovický soubor si zvolil obtížný a herecky velmi náročný způsob inscenace (pravděpodobně ovlivněný představením této hry v Realistickém divadle), na který jeho herecké zkušenosti zatím nestačí. Výborný výkon J. Osvačila v roli Pána v taláru a snaha souboru po zvládnutí této velmi obtížné hry jsou příslibem do budoucnosti. Představení Deníku Anny Frankové neslo stopy nehotovosti a nedopracovanosti. Kladem byla výtečná scéna V. Hošpese a výkon H. Sommerové v roli Anny.

Přehlídka nejvýspělejších ochotníků jihlavského kraje skončila úspěšně. Měla v průměru dobrou dramaturgickou i inscenační úroveň a závěrem nezbyvá, než popřát pořadatelům i souborům mnoho zdaru do IV. Divadelního festivalu v Havlíčkově Brodu.

V kraji Hradec Králové se konala přehlídka nejlepších souborů kategorie C v Polici nad Metují. Repertoár byl zajímavý: ZK Fruta Nové Město n. M. hrál Ibsenovy Opory společnosti, soubor ZK Dolu Jana Švermy ze Žacléře Šaldovo Dítě, ZK Jutá Jaroměř Kohoutovu Takovou lásku, ZK ZAZ Vamberk dramatičtí Deník Anny Frankové a místní ZK Kovopol Janovského Hledače světla. Do národní přehlídky postoupil jaroměřský soubor se zajímavou inscenací Takové lásky.

Kromě této přehlídky a několika akcí okresních proběhla ve Dvoře Králové přehlídka nejlepších souborů do 14 let, kde zvítězila trutnovská osmiletka provedením Medové pohádky, v Náchodě krajská přehlídka souborů, hrajících

pro děti, v Nové Pace krajská přehlídka mládežnických souborů, hrajících celovečerní hry. Bilance ochotnického roku na Hradecku je tedy velmi úspěšná. Ochotníci na Hradecku jdou dobrou cestou a jsou hodní velkých ochotnických tradic Jiráskova kraje.

Ve Frenštátě pod Radhoštěm probíhal koncem března III. festival ochotníků Ostravského kraje, který byl radostným podnikem a ukázal, že ochotnictví má na Ostravsku dobré perspektivy. Viděli jsme pět představení, vyprodaných až po střechu, a z živých reakcí diváků jsme si mohli znovu ověřit velký zájem veřejnosti o ochotnickou práci.

Známé soubory VŽKG a frenštátský DAR volily shodně hry znamenité, na které plně nestačily. Co platno, že O. Pargačová a někteří jiní vytvářejí pozoruhodné postavy v Nashově Obchodníkovi s deštěm, není-li v silách souboru prozatím režijně zvládnout a inscenačně vyjádřit myšlenkovou hloubku hry, není-li v hereckých kádrech představitele pro roli titulní? Co platno, že Vítkovičtí milují nádhernou Lorcovu Marianu Pinedovou, když na jevišti zůstane přes všechno úsilí o postižení bohaté škály psychologických odstínů a podtextů jen torso! Nikdy nebudeme říkat, že ochotníci nemají hrát takovéto hry, ale vždycky musíme proklamovat, že je můžeme hrát teprve tehdy, až k nim dorosteme, až si pro jejich náročná obsazení vychováme herecké kádry, důstojné obsazení i třeba pro toho posledního spiklence v Marianě Pinedové. Až budeme mít v řadách svých režisérů umělce tak vyzrálé, že se budou moci odpovědně odvážit na takové úkoly... Řekněme si však upřímně: jde jen o přecenění sil anebo o víc: o celý směr a cestu ochotnické dramaturgie? Stačí si připomenout, s čím VŽKG vítězily, a vzpomenout na jejich „Nositele řádu“, aby nám byla jasnější odpověď na otázku, jak má vypadat ochotnická dramaturgie roku 1958.

Stále více se objevuje v ochotnickém repertoáru Dobříčaninova rádobysatira Společný byt. Mhouříme nad tím obě oči, protože veselcher je málo. Měli bychom se však naučit sami také hodnotit úroveň svého repertoáru. Pokud jde o tuto komedii, je to záležitost okrajová a sotva může dramaturg souboru skupiny „C“ očekávat, že nad jeho volbou zajásáme, i když soubor, v tomto případě ZK Dolu Petr Cingr v Ostravě-Michálkovicích, odvede představení vkusné a v pojetí postavy věčného studenta Pépiho jde dokonce nad autora.

I když v představeních Kutnohorských havířů (ZK MEZ Frenštát) a Takové lásky (ZK Slezan v Místku) bylo hodně závažných nedostatků, zapůsobila v této kategorii poměrně nejlépe a postoupila na národní přehlídku. Jednotlivá představení zhodnotila porota velmi podrobně a co nejsvědomitěji. Záleží na souborech, zda budou ochotny své nedostatky přiznat a učit se z nich.

Liberecko provedlo krajskou přehlídku divadelních souborů počátkem března v Turnově. Vystoupily na ní dva nejúspěšnější soubory kategorie „C“ s celovečerní hrou a po jednom souboru s malými jevištními formami a představením pro děti. Teprve po ukončení přehlídky rozhodli členové poroty společně s poradním sborem o reprezentantech Libereckého kraje na národních přehlídkách. Jako první vystoupil div. soubor osvětové besedy v Železném Brodě s představením Gogolovy Ženitby. Bylo to vcelku dobré představení: vhodně volená hra, která odpovídala možnostem tohoto poměrně vyrovnaného kolektivu. V druhém večeru krajské přehlídky vystoupil i v celostátních soutěžích osvědčený estrádní soubor ONV z Rumburka s pásmem „Turnovské panoptikum“. Preplněné hlediště přijalo velmi aktuální i pohotový a co víc — vtipný program s opravdovým nadšením. V neděli dopoledne vystoupil div. soubor Domu pionýrů z České Lípy. Mladí herci společně s režisérem J. Kothanem nám ukázali pěkné představení Vaňátkovy hry „Malý partyzán“. Děti

zde hrály pro děti a možno říci, že spokojenost byla na obou stranách. Jako poslední soubor krajské přehlídky se představil div. soubor z Hejnic s Klicperovým „Zlým jelenem“. Zřejmě se herci necítili v cizím prostředí „jako doma“ a odtud si vysvětlujeme jejich určitou nervozitu. Přesto znovu potvrdili svou stabilní úroveň. Organizace přehlídky byla příkladná. Každý soubor byl uvítán v zasedací síni MNV, i před svým vystoupením, a po představeních měl možnost společné zábavy se svým patronem.

BLÍŽÍME SE HRONOVU

A proto si už můžeme nadhodit několik souhrnných kritických otázek. Třeba budou některé z nich slovem do pranice, ale je vždycky dobře spíše problémy prověřovat, než je utulávat. V údobí národních přehlídek již krystalizují otázky toho kterého ročníku soutěže. Řada světých i stinných stránek se opakuje. U těch světých je to dobře; kéž je jich stále víc, ale u stinných by tomu tak nemělo být. Mluvili jsme na začátku o lásce. Proč se však někdy láska mění v bezradostnou pouť za „úspěchem“?

Četli jsme v našem „Ochotnickém divadle“:

„Úroveň ochotnických představení je slabá, dobrá, ve výjimečných případech i vynikající. U mnoha našich souborů je však tento trojí výsledek plodem stejně špatně chápané práce. Totiž chápané samoučelně. Vezměme si extrémní příklad:

V souboru se sešla řada talentovaných a zkušených ochotníků s režisérem, který má velké schopnosti. Představení v soutěži zvítězilo v krajském kole a postoupilo do národní přehlídky. Ctižádostiví lidé v souboru se chtěli dostat do Hronova. Rozhodli se, že na představení budou pracovat dál. Nové a nové zkoušky. Profesionální instruktor. Dřít, dřít a dřít. Představení postoupilo z národní přehlídky do Hronova. Ctižádostiví lidé v souboru chtěli vyhrát Hronov. Rozhodli se, že na představení budou pracovat dál. Zkouší se teď denně. Rodinný život hrajících přestal existovat. Jejich výkonnost na pracovišti se zmenšila. (Což proto se zřizují soubory u závodů?) Za půl roku nikdo z nich nebyl na divadelním představení, nikdo nebyl v biografu, nikdo nepřečetl jedinou knihu. Práce na jejich hře přestala být potěšením. Stala se bičem a ostruhami. Dřít, dřít a dřít! Představení skončilo v Hronově úspěšně. Soubor se rozpadl.“

Vymyšlený, avšak dobrý příklad. Šlo o závažnost vnitřní práce v souboru. Neměli bychom si ten článek ve 2. čísle IV. ročníku znova přečíst?

Slyšíme také hlasy, že si v kategorii „C“ vytváříme ochotnickou aristokracii v souborech, které rok co rok se objevují na národních přehlídkách, případně na Hronově. Pokud tito „aristokraté“ vítězí skutečnými hodnotami, je to zjev přirozený. Mnohdy na toto své postavení doplácí: pod tlakem slávy zpychnou, nebo jsou podrobeni příliš náročné kritice, či ve snaze udržet si svou pozici ztrácejí přehled, rozmach, novátorské úsilí. Zajímavou studií by byl rozbor, proč některý soubor upadne do tzv. „profesionální manýry“. Co to je? Řekneme o souboru, že jeho výkon při nejmenším zastiňuje úroveň toho či onoho oblastního divadla a současně jej za to káráme, říkáme, na příklad, že představení chybělo srdce. Hraje snad oblastní divadlo bez lásky? V čem tkví tyto subtilní rozdíly? Stálo by za to si o tom pohovořit. Neboť zajiště nepřetává lidová umělecká tvořivost tam, kde dosáhla met umění herců z povolání.

Nebo otázka instruktorů z řad profesionálních umělců. Některý soubor je má, některý ne. Záleží na možnostech, vůli, prostředcích atd. Je dobře, když se tato práce věnuje výhradně soutěžnímu představení? Je a není. Na jedné straně se soubor hodně naučí, na druhé straně to připomíná dopping, který zavrhuje u sportovců. Někdy se stane, že instruktor prostě přenáší zkušenosti, jichž nabyl v inscenaci svého divadla, do inscenace ochotnické, které je pak vytýkáno epigonství. Jak z těchto úzkých uliček? Nebylo by lépe soustředit instruktorskou činnost na činnost skutečně výchovnou, systematickou, nechtít od instruktora představení jako takové, ale poučení?

Práce porot — od porot okresních až k ústředním. Měli bychom mít více zpráv o jejich činnosti. Měli bychom mít možnost tuto významnou práci účinněji sledovat.

A tak se před námi po národních přehlídkách a kolem Hronova rozvírá široký vějíř velkých i malých otázek, známých i nově se vynořujících. Některé z nich jsou důležité, některé jsou jen důsledkem špatně či mylně chápané práce, formálnosti, vnějškovosti. Nejzávažnější otázkou je, jak půjdeme dál za socialistickým divadlem. A jakým způsobem nám v tom bude naše soutěž pomáhat. Kulturně politická výchova souborů, jejich vnitřní práce, umělecký, politický a lidský růst kádrů, dramaturgie a výbojnost, tyto prvky by měly zásadně ovládat soutěž a vůbec celou ochotnickou práci.

NÁRODNÍ PŘEHLÍDKY

Výkvět souborů kategorie „C“ se schází každým rokem na národních přehlídkách; nejlepší z nejlepších jsou pak vybráni, aby ukázali vrcholy ochotnické práce na Hronově. Někdy jsou to skutečné vrcholy nejen po stránce scénického umu, ale též po stránce obětavosti, pile, lásky a radosti; tyto aspekty by ovšem v žádné ochotnické práci neměly chybět. Zdůrazňujeme si to stále jako jedno z hlavních kritérií.

Ačkoliv na tomto místě není naším úkolem kritické, resp. recenzentské hodnocení, musíme si říci, že jsme úroveň letošních národních přehlídek nebyli zvláště spokojeni. Z celkového průměru se zdá, že oproti minulému a předminulému ročníku nedošlo k nějakému obecnému zlepšení, zvýšení jakosti. Žádné představení nepřekročilo onu mez, kdy je divák niterně stržen výkonem souboru, kdy dovede zapomenout na vše ostatní a jenom se sytí uměleckým požitkem. Výkony nebyly celistvé, představení nebyla horoucí, neukazovala žádný pozoruhodný přístup k látce, průbojnost a důraznost. Také dramaturgická objevnost zůstala v běžném rámci (při čemž objevností nerozumíme hledání senzačních novinek!).

Potěšitelným faktem ovšem bylo to, že se na letošních národních přehlídkách objevilo zatím nejvíce mladých, nových herců za dobu jejich trvání. Lze tím vysvětlit výkyvy v herecké práci a je nutno je tím ne snad omluvit, ale přejít, nevytýkat je, nýbrž se zaradovat, že generační problém se snad již opravdu řeší. Vždyť víme, že poslední dobou už budil obavy. Přejme proto všem těm mladým hercům a herečkám mnoho vytrvalosti a zdaru na nastoupené cestě a těšme se, že v nich rostou nové opory našeho lidového divadelnictví. Mají pro to všechny příznivé okolnosti: možnosti široké metodické pomoci, řadu školení a kurzů, časopis, z něhož mohou čerpat mnoho cenných poznatků, všestrannou podporu a zájem, zkrátka mnoho věcí, které neměli ochotničtí pracovníci minulé éry. Ti se museli probíjet sami, často za krutých podmínek, a přesto z nich vyrostly osobnosti, jimž se dneska obdivujeme. Mladí to mají dnes o mnoho snadnější: jen jejich srdce musí stejně plát, jako hořela srdce oněch zanícených Kubrů, Karáskových a ostatních. Ukažme jim

pro příklad západoněmecký soubor ALMRAUSCH z Essenu, který sehrál na svitavské přehlídce Halbeho „Proud“. Tito lidé zde hráli poprvé na opravdovém divadle; jinak hrají bez jakékoli podpory v zakouřených hospodách, protože si nemohou dovolit placení vysokých nájmů za jeviště.

Zajímavé je, že v kvalitě hereckých výkonů převládaly tentokrát ženy. Je to z jisté části důsledek předváděných her, kde většinou skýtal role velké možnosti herečkám. Je to však také symptomatické. Setkáváme se dnes totiž u celé řady souborů (a zejména vesnických) se stížností, že nemohou sehnat pro divadlo chlapce. Děvčata se hlásí, ale hoši... Jistě většina dramaturgických pracovníků nám potvrdí, jaká je poptávka po hrách, kde je hodně ženských rolí. A často zbývá jen Viková-Kunětická...

V celkovém uspořádání národních přehlídek předčila Morava (Krnov, Přerov, Svitavy) velmi značně Čechy (Kutná Hora, Jablonec n. N., Ostrov). Všechny moravské přehlídky vynikaly vzornou organizací, vysokým zájmem o besednictva, příkladnou péčí patronů o soubory a — což je příznačné — též kvalitou představení. Moravští pořadatelé též správně využili přehlídek ke školení, tak byl v Krnově uspořádán seminář pro režiséry, ve Svitavách pro porotce a v Přerově pro dramaturgy. Všude bylo radostné, čínorodé prostředí, zatím co v českých přehlídkách jako by vše bylo zastřeno stínem únavy a nezájmu. Nedomnívejme se, že to tkví jen v soutěžním řádu. Pravda, hraje tu roli setrvačnost, malátní únava; přehlídky se opakují — nic nového. Ale čím novým je nahradíme? Nebudou třeba krajské festivaly trpět hned od začátku stejnou chorobou? A proč tomu tak není všude? Věru, obtížná diskuze, ale zajímavá! Jedno je jisté: soutěž je časově příliš vypjatá. Snad v tomto bodě najdeme prostředek, jímž poskytneme souborům i pořadatelům a metodickým pracovníkům možnost jít do hloubky, zabořit se do problémů a obořit se na ně. Snad pak zase vyrostou bojovná představení, plná ducha, idejí, výbojů a novinek, která upoutají diváka, rozvíří dusnou atmosféru, zajiskří a tím i zajistí přehlídkám v jakékoli formě onu poutavost, atraktivnost a *platnost*.

NOVÉ REPERTOÁROVÉ SKUPINY

Do letošní soutěže byly zařazeny dvě nové repertoárové skupiny: malé jevištní formy a hry pro děti a mládež. Víme, že kolem tohoto počínu bylo v krajích mnoho diskuzí s názory pro i proti. Zařazení těchto repertoárových skupin bylo prvním pokusem, a řekněme si hned: *pokusem správným*. Oba obory jsou vysoce důležitou složkou naší divadelní práce. V tzv. malých jevištních formách hledáme aktivní a aktivizující, úderné divadlo, které se může nejvíce vyrovnávat s horkými aktuálními problémy a může rovněž nejšířeji působit. A u skupiny divadla pro děti je nejvýmluvnějším argumentem výchova mládeže. Význam obou těchto skupin byl právě potvrzen jejich zařazením do soutěže, vrcholící na Jiráskově Hronově. Věc ovšem narazila na několik překážek:

- Konzervativizmus, a to jak u divadelníků, tak u publika. Někde se dokonce na tyto formy pohlíží s despektem, považují se za něco podřadnějšího, „menšího“ než „velké“ divadlo. Názor nemoderní a skoro šosácký.
- Nedostatek péče, a to jak u souborů, tak u organizátorů a pořadatelů soutěže. Soubory v celé řadě případů považují hraní pro děti nebo aktovky atd. za činnost jaksi na okraji, nevěnovaly svým představením patřičnou péči, odbyly je často až neodpovědně. V řadě krajů byl výběr souborů proveden bez jakékoli soutěže, bez kritérií, někde ani proveden nebyl. Škodlivá improvizace a ležérnost pak znehodnotila celkový význam soutěže.

c) Nevyjasněné pojmy, zejména v případě II. repertoárové skupiny. Jsme však na začátku cesty a jistě půjdeme dál.

Podrobné rozborů najdeme v „Ochotnickém divadle“. Jedno je jisté: obě skupiny byly zařazeny do soutěže právem a neměly by z ní již vymizet. Ony také budou naším pomocníkem na cestě za socialistickým lidovým divadlem!

ZA DIVADLO SOCIALISTICKÉ A MODERNÍ

Opona hronovského divadla se mnohokrát rozhrne, mnohokrát zazní potlesk, proběhne mnoho diskuzí, budeme se přit i smát. Budeme však hrdí. Sotva které národy se mohou chlubit takovou akcí a takovými výsledky. Budujme si však program a zamysleme se ke konci naší úvahy, ve které jsme se pokusili nadhodit několik otázek do soutěžních diskuzí. Řekli jsme si, že musíme zkoumat, zdali kvalitativní růst odpovídá nespornému růstu kvantitativnímu. Otázka kvality není věcí umělecké úrovně, ale především věci obsahu. Nová kvalita naší divadelní práce se musí nesporně zračit v tom, jak dalece jsou naše nové společenské vztahy postihovány uměleckým ztvárněním a jak intenzivně se obracíme ve své práci právě k představitelům těchto nových společenských vztahů. Stále ještě příliš mnoho našich divadelníků (i diváků) soudí, že divadlo má především sloužit k zábavě. „Náš divák si chce oddechnout...“ slyšíme. Tento pojem „zábavy“ není však chápán tak, že divadlo prostě vším, co koná, musí být zábavné a zajímavé, a nikoli nudné, nýbrž spíše slouží jako zástěrka k předvádění někdy až příliš nezávazných děl. Za tohoto stavu ovšem, jak dosvědčují naše dramaturgické přehledy, dochází jen zřídka k pokusům vychovávat divadlem k socialistickému uvědomění. Většina představení z oněch 13.500 hlášených za rok 1957 sloužila jen k pobavení — a mnohdy jen k měšťáckému pobavení. Tento protiklad může být překonán jen tehdy, když budeme socialistickou výchovu a zábavu v tomto smyslu považovat ne jako protiklad, ale jako jednotu, a když se budeme též prakticky snažit této jednoty dosáhnout. To je především otázka naší *dramaturgie jakožto tvůrčí práce*.

Nedostatečná orientace na věci *nové a podstatné* se obrazila i v určité jednotvárnosti dramaturgických plánů i skutečné produkci našich souborů. Epigonství, přejímání, nevýraznost a staromilství jsou zjevy, s nimiž se často potýkáme při rozbořech ochotnické dramaturgie. Kapitulování před nezávaznou zábavou, ústupky nevkusy, nedostatek cílů a uvědomění si společenské funkce vedou pak k tomu, že divadlo nepomáhá, nepodporuje lidi při řešení jejich životních otázek. Takové politické zaměření, pokud došlo v práci našich souborů výrazu, bylo často jen buď důsledkem nějakého příležitostného popudu neb taktické úvahy (soutěž...). Ono však má být stěžejní směrnicí veškeré umělecké práce.

Nesudme letošní hronovská představení izolovaně a jen estetickými suidly. Věnujme spíše pozornost celku, vyvozujme důsledky pro všechny ty tisíce a tisíce divadelníků. Hledejme jednotu socialistické výchovy a zábavnosti, snažme se jí dosáhnout, protože zábava je rovněž součástí socialistické výchovy.

Pravda, řekne leckdo, ale my nemáme dost her, jež by těmto cílům vyhovovaly. Jednak to není tak docela pravda a jednak se tato díla dostaví, bude-li zde po nich silné společenské chtění. A právě o to *chtění* jde.

Věříme, že letošní XXVIII. Jiráskův Hronov dá svým celkovým vyzněním výraz tomuto chtění, že nám narýsuje nové, krásné obzory na cestě za moderním, socialistickým, vpravdě lidovým divadlem.

CELOSLOVENSKÁ PREHLIADKA

Cez celý jún s malými prestávkami prebiehala v Leviciach, v Martine, v Michalovciach a v Trnave Celoslovenská prehliadka divadelných ochotníckych súborov, ako posledné kolo súťaže divadelných súborov na Slovensku. Prehliadky sa zúčastnilo 17 divadelných súborov z troch súťažných kategórií: 10 z I. repertoárovej skupiny (dramaturgia pre dospelé obecnstvo), 4 z II. repertoárovej skupiny (hry pre mládež a deti inscenované dospelými súbormi) a 3 súbory II. repertoárovej skupiny STM do 14 rokov (detské-školské súbory).

Úroveň Celoslovenskej prehliadky bola priemerná. Videli sme na nej zväčša známe súbory (okrem ZK Tesla Lipt. Hrádok, ZK MIER Topolčany a DO Piešťany), ktoré v minulých rokoch už boli aspoň raz účastníkmi niektorej ústrednej prehliadky okrem detských súborov, ktoré sa zúčastnili takejto súťaže prvý raz. — V Čechách a na Morave sa uskutočnila súťaž ešte v ďalšej repertoárovej skupine (malé javiskové formy). Na Slovensku sme od takejto súťaže upustili a bola usporiadaná zvláštna súťaž estrádnych skupín. Tu je aj vysvetlenie, prečo na t. r. Jiráskovom Hronove s malými javiskovými formami nesúťaží ani jeden súbor zo Slovenska.

Divadelný maratón, ktorý sledovali stovky ľudí v štyroch slovenských mestách, ako sa dalo očakávať, odokryl niektoré vážnejšie problémy nášho ochotníckeho divadelníctva. Predovšetkým sa čoraz ostrejšie a naliehavejšie objavovala otázka, či každoročné súťaže, organizované takýmto systémom, ako doteraz, sú v súčasnej dobe mobilizačnou silou a či prispievajú k zvyšovaniu ideovej i umeleckej úrovne ochotníckej divadelnej činnosti. Na rozdiel od rokov minulých (napr. 1950—53), kedy divadelná súťaž poslúžila ďalšiemu rozvoju ochotníctva najmä v tom, že pomohla zvýšiť počet divadelných súborov i divadelných predstavení, v súčasnej dobe stratila aj túto mobilizačnú silu. Stala sa iba (v mnohých prípadoch) motívom, za ktorý sme tahali podaktoré „špičkové“ súbory zo súťaže na súťaž a z mesta do mesta. Každý lepší súťažiaci divadelný súbor bol nútený inscenovať za celú sezónu (od jesene do jari) len jednu hru a tak súťaž obmedzila u týchto súborov repertoár, ako aj zúžila jeho poslanie: Byť svojím umením prospešným predovšetkým svojmu obecnstvu, napomáhať k výchove ľudí, byť prospešným upevňovaním socializmu v našej zemi. S touto otázkou sa zaoberal veľmi vážne celoslovenský aktív ochotníckych divadelníkov, kde veľká väčšina najvýznamnejších ochotníckych pracovníkov odporúčala, aby sa súťaženie takéhoto druhu aspoň na určitý čas prerušilo a aby každé tri roky slúžila jednotná súťaž ku generálnej previerke súčasného stavu slovenského divadelníctva.

Aké boli výsledky Celoslovenskej prehliadky divadelných súborov 1958?

Celoslovenskú súťaž 1958 najúspešnejšie absolvoval divadelný súbor ZK Slovenskej armatúry z Myjavy, ktorý inscenoval známu dramatizáciu Denníka Anny Frankovej. Ich predstavenie dalo prehliadke, ak prezeráme jej repertoár, potrebný a významný znak: Myjavskí venovali toto predstavenie nášmu spoločnému úsiliu — vybojovať mier a pokoj ľudstvu. Aj v repertoári ostatných súborov sa objavili dobré snahy, o čom svedčí predovšetkým inscenácia púchovských divadelníkov (Rachmanovov Profesor Poležajev), úsilie košických ochotníkov z rozhlasu, ktorí sa predstavili prehliad-

kovému obecnstvu s náročnou klasickou hrou filozofa a estéta Černyševského Čo si kto navarí a pokus (dramaturgicky menej hodnotný) známeho divadelného súboru ZK Potravínár z Trebišova, ktorí sa snažili priblížiť svojmu obecnstvu nášho klasického spisovateľa Petra Jilemnického s Kompasom v nás. Festivaly sovietskych hier, ktoré sa uskutočnili v zime 1957 a na začiatku r. 1958 po celom Slovensku, odrazili sa v repertoári Celoslovenskej prehliadky ešte v ďalších inscenáciách: Timrava z Lučenca sa tu predstavila so Simonovovou hrou Príbeh jednej lásky, OB Bojnice s vaudevillom Dychovičného Svadobná cesta, DO Piešťany s vaudevillom Cézara Solodara Orgovánový sad a ZK Solivary Soľná Baňa so svojim mladým súborom odohral v druhej časti prehliadky, venovanej deťom a mládeži, Ľubimovej hru Serjoža. Prínosom na Celoslovenskej prehliadke bolo, že niekoľko súborov inscenovalo hry českých autorov, či už súčasných, alebo klasikov. ZK n. p. Mier z Topolčian inscenoval vcelku úspešne Tylovho Strakonického gajdoša, ZK Stalinovec z Martina Pavlíckovu dramatizáciu Andersenovej rozprávky Slávik, DO Spišská Nová Ves inscenovala s peknými hereckými výkonmi v niektorých postavách Zeyerovu rozprávku Radúz a Mahuliena. Z detských súborov bola najhodnotnejšia inscenácia veršovanej rozprávky Medovníkový domček od Márie Martákovej-Rázusovej.

Repertoárový profil Celoslovenskej prehliadky nie je teda dajaký neuspokojivý a predsa, ak ho nehodnotíme iba mechanicky, na základe bežných kľúčov k zostavovaniu repertoáru, nemôžeme byť celkom spokojní. Naše divadelné súbory sa ešte nedopracovali k pestrému a najmä spoločensky významnejšiemu repertoáru. Stále ešte je tu stereotypne sa opakujúci celý rad hier, ktoré podľa vzoru iných inscenujú ďalší. Veľmi zlý stav je najmä v súčasnej slovenskej dramaturgii, kde sa nové diela len pomaly rodia a často nenachádzajú miesta v repertoárových plánoch našich súborov.

V metódach inscenačnej práce sme urobili len malý krok dopredu.

Slovenské ochotnícke divadelníctvo zatiaľ neprekonaló režisérsku krízu, hoci aj na Celoslovenskej prehliadke sa objavili inscenácie s dobrou režijnou prácou. S ňou sa môže pochváliť najmä myjavský súbor, kde režia dokázala pôsobivo vyhraniť všetky najdôležitejšie myšlienky Denníka Anny Frankovej, dať predstaveniu dobrý spád a príslušnú atmosféru. Najmä dobrá bola práca režiséra na vytváraní postáv i s niekoľkými ešte neskúsenými hercami. Takisto môžeme hovoriť o práci režiséra v inscenácii Profesora Poležajeva púchovskými divadelníkmi. Pozoruhodným umeleckým činom po stránke inscenačnej bolo i predstavenie ZK Potravínár Trebišov, kde režisér a vyspelí herci dokázali vytvoriť z veľmi slabej a nebohatej predlohy pôsobivé predstavenie, dôležité i tým, že sa trebišovskí uberali na rozdiel od mnohých iných súborov v súťaži cestou novšou, cestou realistickej skratky (výtvarnej), podriaďujúc všetko na javisku hercom (postavám) a úsiliu vytvárať s predstavenia čo najviac po stránke ideovej.

U väčšiny ostatných súborov okrem serióznej snahy sme nevideli nič naozaj nového. Každý z nich vytvoril slušné, v ochotníckom priemere dobré predstavenie. V každom predstavení však sme videli niekoľko vynikajúcich hereckých talentov, ktoré sú veľkým prísľubom pre ďalší rozvoj nášho ochotníckeho divadelníctva.

Na závěr.

Celoslovenská prehliadka divadelných súborov 1958 je výzvou k tomu, aby sme v budúcnosti troch rokoch novými formami vo vzájomnej výmene skúseností (budeme poriadat' tematické a výberové festivaly) pokročili dopredu rýchlejšie, aby sme zvýšili úroveň ideovú i umeleckú, aby sme rozšírili repertoárovú základňu našich súborov, aby sme sa dopracovali k novším, pôsobivejším, vo výsledku účinnejším metódám v inscenačnej práci, aby sme opustili popisný realizmus a dopracovali sa k realistickému divadelnému obrazu s hlbokými, socializmu prospešnými myšlienkami.

Milan Gabriš.

Nebylo by správné, aby z jedného jen centra sebebohatěji vybaveného se šířila kultura. Ona musí svébytně žít všude. — Jako venkovský kluk miloval jsem naše ochotnické divadlo. Nedám dodnes na ně dopustit. Možná, že se usmějete, když řeknu, že jsem v pozdějších letech nezažil od profesionálních divadel hlubších dojmů, než jsem měl ve svém mládí od našich ochotníků. A tak je to i s ostatními druhy umění.

Václav Dobiáš na XI. sjezdu KSČ.

Proti braku a kýči, kryjícímu se často rouškou falešně chápané lidovosti a zábavnosti, lze úspěšně bojovat jen tehdy, skoncuje-li s podceňováním nároků pracujících (zejména vesnických lidí), jak se dosud projevuje v programech některých profesionálních umělců, estrádních skupin a v oblasti užitého umění.

(Z usnesení ÚV KSČ o dalším rozvoji a prohloubení ideové účinnosti osvětové práce.)

Umění je tvoření a tvoření je tvorba nového. Nikdy proto není umění ani reakcí, ani návratem. A objevuje-li se něco, co se za to vydává, je to pseudo-umění, hrob a ne obroda umění.

Zdeněk Nejedlý

A je-li už třeba hovořit o svatém — pak svatá je pouze nespokojenost člověka se sebou samým a jeho touha a snaha být lepším, než je; svatá je jeho nenávisť ke všemu životnímu harámpáči, jež on sám vytvořil; svatá je jeho touha zničit na zemi závist, ziskost, zločinnost, nemoci, války a všechno nepřátelství mezi lidmi; svatá je jeho práce.

M. Gorkij

IV. NÁRODNÍ PŘEHLÍDKA

Místo	Repert. skup.	Soubor	Hra
KRNOV (3.—10. V. 1958)		I „Hanácká scéna“, divadel. soubor RK ROH Severomoravské mlýny, Kojetín	A. P. Čechov: Racek
		ZK ROH JUTA Jaroměř	P. Kohout: Taková láska
		ZK ROH Český nábytek, Chotěboř	F. Goodrichová-A. Hackett: Deník Anny Frankové
		Div. soubor Josefa Skřivana Učitelského domu Brno	Bratři Čapkové: Ze života hmyzu
		II Soubor J. K. Tyl OB Rakovník	V. Ježatý: Pozdě hycha honiti
		III ZK ROH Svít Gottwaldov	Ján Romanovský: Zvířátka a hastrman
		TJ Spartak Chlumec n. C., dram. odbor „Klicpera“	F. Hrubín: Sněhurka, zvířátka a sedm mužičků
		I Malá scéna OB Praha-Žižkov	L. Stroupežnický: Naši furianti
		ZK ROH ČSD Tábor	A. Benedetti: Dobrou noc, Patricie
		Div. soubor „J. K. Tyl“ OB Železný Brod	N. V. Gogol: Ženitba
KUTNÁ HORA (9.—16. V. 1958)		ZK ROH Důl Antonín Zápotocký, Dubí-Kladno	J. Loukotková: Není římského lidu
		II Div. studio Medika, RK ROH Krajská správa lékáren, Plzeň	V. Kuchynka: Kratochvilná historie
		„Úsvit“ OB Č. Budějovice	Pásmo „Jihočeským krajem“
		ZK Fezko Strakonice	
		Div. soubor OB Č. Budějovice	
		III ZK ROH Chemické závody Ústí n. L.	P. Hořký: Čaroděj Marlesto
		I ZK ROH Svít Slavičín	P. Karvaš: Pacient 113
		Lidové divadlo ZK ROH Vigona, Svitavy	F. Goodrichová-A. Hackett: Deník Anny Frankové
		Div. studio ZK ROH UP, závodů Třebíč	W. Shakespeare: Zkrocení zlé ženy
		ZK ROH MEZ Frenštát p. R.	J. K. Tyl: Kutnohorští havíři
PŘEROV (17.—24. V. 1958)		II DO Olomouc	M. Gorkij: O moři, stepi a lidech
		Studio KDO Praha-KNV	L. Šterc: Právo na lásku
		ZK ROH Královodorské železárny Králův Dvůr	V. Pachnerová: Únorovým oknem

Celoslovenská prehliadka divadelných súborov LUT 1958

Miesto Repert. skup.	Soubor	Hra
JABLONEC n. N. (24.-30. VI. 1958)	III DO Třešť Div. soubor osmileté střední školy Předměstí	F. Pavlíček: Slávik O. Waltrová: Zlatá kachna
	I ZK ROH Severočeských tukových závodů, Ústí n. L. Nové divadlo DO Mělník Div. soubor „J. K. Tyl“ uzl. klubu železničářů Louny	A. N. Afinogenov: Mášenka P. Kohout: Taková láska E. de Fillipo: Neapol, město milionů
	II Estrádní soubor RK ROH ONV Rumburk DO Chomutov	Jablonecké panoptikum J. Rictus: Paříž bez slunce
	III Divadlo MĀJ, Praha Div. soubor „Hálek“ žel. uzlu ČSD Nymburk	Z. Horynová: Zkoušky čerta Belínka J. K. Tyl: Strakonický dudák
	I Div. soubor Divadla lidové tvorby Mariánské Lázně Hornické divadlo Radnicka ZK Horník Radnice ZK Jablonex Jablonec n. N.	A. P. Čechov: Strýček Váňa M. Sebastianu: Bezejmenná hvězda A. Nexö: Lidé z Dangaardu
	II Vybrané soubory Studio mladých, Malostranská beseda, OB Praha 1	Divadelní estráda karlovarského kraje Satirické pásmo „Řekněme si do očí“
	III Kulturní spol. středisko Mariánské Lázně	V. Řezáč-K. Mašek: Kluci, hurá za ním
	I Divadlo Tatra ZK ROH Vagonka Tatra, Praha-Smíchov ZK ROH Slezan Frýdek-Místek RK ROH Státní banky čs. pobočky Znojmo, div. odbor „Tyl“	J. Loukotková: Není římského lidu P. Kohout: Taková láska J. K. Tyl: Strakonický dudák
	II Recit. soubor OLK Náchod JZD Mlazovice OB Chrást a DO Holice	Chvála života Na družstevních lánech zaořeme dřinu Zavinil to Lutík
	III Div. soubor Josefa Skřivana Učitelského domu Brno ZK ROH Tesla Pardubice	M. Dismán: Tři medvídka S. Lichý: Kouzelná lampa Aladinova

Miesto Repert. skup.	Soubor	Hra
LEVICE (5.-8. VI. 1958)	I ZK ROH Mier n. p., Topoľčany DO Piešťany ČK ROH Makyta Púchov ZK ROH Potravinar, Trebišov	J. K. Tyl: Strakonický gajdoš C. Solodar: Orgovánový sad L. Rachmanov: Profesor Poležajev P. Jilemnický: Kompas v nás
	I OB Bojnice ČK ROH OSK Stará Ľubovňa ZK ROH Slovenská armatúra, Myjava Div. súbor „Timrava“ ZK ROH Slov. bazalt. kameňolomov, Lučenec ZV ROH Čs. rozhlasu, Košice	Dychovičnyj-Bogoslovskij: Svadobná cesta M. Czizmarek; Skryvacka F. Goodrichová-A. Hackett: Denník Anny Frankovej K. Simonov: Príbeh jednej lásky N. G. Černyševskij: Čo si kto navarí
	II ČK ROH Solivary, Soľná Baňa ZK ROH Železničiarov, Vrútky ZK ROH Stalinovec, Martin Div. súbor „Hviezdoslav“ DO Spišská Nová Ves	V. Lubimovová: Serjoža Rázusová-Martáková: Medovníkový domček F. Pavlíček: Slávik J. Zeyer: Radúz a Mahuliena
TRNAVA (23.-25. VI. 1958)	II Div. súbor I. osmiletaj strednej školy Hlohovec Div. súbor I. osmiletaj strednej školy Nové Mesto n. Váhom Div. súbor pri I. národnej škole Bratislava-Karlová Ves	Kroh-Vašút: Dve Marienky D. C. Faltys: Snehulienka a 7 trpaslíkov H. Jakubcová: O červenej čiapke

SOBOTA 9. SRPNA v 15,30 a 20,00 hodin

Patronát: Okresní výbor ROH Svazu zaměstnanců stát. obchodu RAJ, podnikové ředitelství Náchod

DIVADELNÝ SÚBOR ČK ROH MAKYTA N. P., PŮCHOV

Leonid Rachmanov:

PROFESOR POLEŽAJEV

Hra o čtyřech dějstvích. — Přeložil František Oktavec

INSCENACE:

Režie: Emília Čibenková

Výprava: A. Čibenka

Inspicie: J. Racko

Masky: Štefan Mako

Napověda: J. Racko

OSOBY A OBSAZENÍ:

Dmitrij Illarionovič Poležajev, profesor	V. Hodoň
Mária Lvovna, jeho žena	O. Zelková
Vikentij Michajlovič Vorobjev, docent	J. Bellovič
Michail Makarovič Bočarov, student	Š. Marinič
Kuprijanov, námořník	Š. Mako
Kuchařka	H. Bednáriková
1. student	M. Zelko
2. student	A. Čibenka
1. studentka	E. Vaverčáková
2. studentka	M. Cígerová
1. krasnogvardějec	J. Racko
2. krasnogvardějec	J. Drobný

NEDĚLE 10. SRPNA v 15,30 a 20,00 hodin

Patronát: Veba n. p., Broumov

DIVADELNÍ ODBOR „VRCHLICKÝ“ ZK ROH JUTA JAROMĚŘ

Pavel Kohout:

TAKOVÁ LÁSKA

Hra o dvou odděleních

INSCENACE:

Režie: Jindra Wagenknecht

Technická spolupráce: Antonín Pekárek

Výprava: M. Fendrych a K. Prskavec

Světla: A. Fejk

Masky: K. Roučka

Rekvizity: J. Kalfu

Napověda: M. Švankmajer

OSOBY A OBSAZENÍ:

Pán v taláru	J. Tonar
Lída Matysová	A. Wagenknechtová
Petr Petrus	J. Paulus
Lída Petrusová	B. Chotašová
Milan Stibor	K. Jambora
Stiborova matka	E. Mikšová
Tošek	J. Nedvěd
Majka	N. Balabanová
Král	J. Wagenknecht
Vrchní	A. Pekárek
Studenti	

PONDĚLÍ 11. SRPNA v 13,30 a 16,30 hod.

Patronát: Jednota Velké Poříčí

DIVADLO MLADÝCH PŘI ZK ROH STALINOVEC, MARTIN

František Pavlíček:

SLAVÍK

Pohádková hra o 5 dějstvích podle H. Ch. Andersena

INSCENACE:

Režie: Ivan Geguš

Scéna: Ignác Rozskopf

Choreografie: Anna Vandlíková

Ná pověda: Serafina Maďarová

OSOBY A OBSAZENÍ:

Císař	Josef Petrek, Juraj Leitmann
První mandarin	Jozef Štepko
Hofmistr	Ján Súkeník
Dvorní dáma	Oľga Ruttkay
Dvorní muzikus	Gabriel Káňa
Číšník	Karol Mráz
Kuchtička	Milina Ludrovská
Rybář	František Bartek
Vyslanec japonského císaře	Vladimír Medvecký, Július Mijartuš
Černá císařovna	Jana Ďuríčková
Slavíka mluví a vodí	Gita Bielená

ÚTERÝ 12. SRPNA v 15,30 a 20,00 hodin

Patronát: Závody Antonína Zápotockého, n. p.,
Jaroměř

LIDOVÉ DIVADLO ZK ROH VIGONA SVITAVY

Francess Goodrichová - Albert Hackett:

DENÍK ANNY FRANKOVÉ

Dramatisace o deseti obrazech. — Přeložil Ota Ornest

INSCENACE:

Režie: Jiří Kareš

Scénická hudba: František Medřík

Výprava: technický kolektiv souboru

Masky: František a Věra Cejnarovi

Inspicie: Karla Hlaváčková a Eman Pešina

Zvuk: Alois Dolanský

Světla: A. Horák a A. Martínek

Ná pověda: Václav Jereš

OSOBY A OBSAZENÍ:

Otto Frank	Oldřich Kabelka
Edita Franková, jeho žena	Marie Dědičová
Anna, jeho dcera	Nada Truhličková
Margot, jeho dcera	Helena Vavřínová
Van Daan	Vladislav Hlaváček
Petronella, jeho žena	Bohumila Hovorková
Petr, jejich syn	František Hanauska
Jan Dussel	Bohumil Čížek
Miep Giesová	Marta Bašná
Pan Kraler	Ota Klacil

ČTVRTEK 14. SRPNA v 15,30 a 20,00 hod.

Patronát: Průmysl mléčné výživy, n. p., Opočno

DIVADELNÍ SOUBOR RK ROH SEVEROMORAVSKÉ MLÝNY
„HANÁCKÁ SCÉNA“, KOJETÍN

Anton Pavlovič Čechov:

RACEK

Hra o 4 dějstvích

INSCENACE:

Režie: František Hájek

Scéna: Vojtěch Štolfa

Umělecký poradce: Radovan Kalina

Scénická hudba: Alois Složil

Inspicie: Bohuš Voříšek

Světla: Arnošt Tichý

Ná pověda: Věra Hodová

OSOBY A OBSAZENÍ:

Irina Nikolajevna Arkadina, provdaná Treplevová, herečka	Věra Kašková
Konstantin Gavrilovič Treplev, její syn	Vladimír Novotný
Petr Nikolajevič Sorin, její bratr	Inocenc Vosáhlo
Nina Michajlovna Zarečná, dcera statkáře	Marie Oulehlová
Ilja Afanasjevič Šamrajev, poručík ve výslužbě, správce u Sorina	Leo Horák
Polina Andrejevna, jeho žena	Marie Novotná
Máša, jeho dcera	Marie Hájková
Boris Alexejevič Trigorin, spisovatel	Božena Novotná
Jevgenij Sergejevič Dorn, lékař	František Hájek
Semjon Semjonovič Medvěděnko, učitel	Zdeněk Chyba
Jakov, dělník	Otakar Řihošek
Kuchař	Josef Oulehla
Panská	Bohuš Hamerník
	Ludmila Malčíková

Příběh se odehrává na Sorinově statku. - Mezi třetím a čtvrtým dějstvím
uplynou dva roky.

PÁTEK 15. SRPNA v 15,30 a 20,00 hodin

Patronát: České závody gumárenské nár. p.,
Náchod

DIVADELNÍ STUDIO MEDIKA RK ROH KRAJSKÉ SPRÁVY
LÉKÁREN V PLZNI

Václav Kuchynka:

KRATOCHVILNÁ HISTORIE

Jevištní variace ve dvou dílech na náměty starofrancouzských fabelů

INSCENACE:

Režie: Václav Kuchynka

Režijní spolupráce: Štěpán Marovič

Výtvarník: J. Pleskal

Hudební spolupráce: B. Sties

Technická spolupráce: K. Fuksová,

V. Moravec, E. Sedláček, M. Ženíšková,

M. Bečka

Světla: J. Kovařík

OSOBY A OBSAZENÍ:

Profesor	V. Kuchynka	Čeledín	O. Bulín
Rutebeuf	Š. Marovič	Sedlák	V. Brček
Král Artuš	J. Čermák	Đasek	D. Weingart
Královna Ginevra	V. Rybáková	Satanáš	V. Mikuláš
Gavain	P. Rozden	Sv. Petr	P. Rozden
Yvain	J. Burghauser	Sudí	E. Tietze
Ydier	B. Huleš	Soudní sluha	O. Bulín
Kex	V. Mikuláš	Mlynář Kuba	B. Huleš
Cizí paní	Z. Pavel	Prášek Matěj	M. Plas
Kexova milá	V. Filipcová	Marie Loužková	E. Pavlová
Venelaus	D. Marovičová	Mlynářka	E. Vyskočová
Družka Yvainova	B. Bulínová	Vdova	L. Puchingerová
Ydierova milénka	E. Vyskočová	Rénierova milénka	V. Filipcová
Carados	E. Půta	Rénierova paní	B. Kovaříková
Galeta	B. Kovaříková	Kupec Rénier	Š. Marovič
Dvorní dáma	M. Šustová	Hostinský	J. Meissner
Biskup	J. Chroustovský	Savojský kupec	J. Čermák
Gautier	E. Tietze	Sluha Jiří	Z. Pavel
Robert	M. Plas	Kupec z Galicie	P. Rozden
Farář	J. Meissner	Vít	V. Brček
Selka	V. Hrubá	Alík	D. Weingart
Děvečka	M. Šustová		

SOBOTA 16. SRPNA v 15,30 a 20,00 hodin
Patronát: Tepna n. p., Náchod

DIVADLO TATRA ZKROH VAGÓNKA TATRA PRAHA-SMÍCHOV

Jarmila Loukotková:

NENÍ ŘÍMSKÉHO LIDU

Historické drama o pěti dějstvích

INSCENACE:

Režie: Jiří Beneš a Jan Vojtíšek

Asistenti režie: Vjekoslava Ganglová
a Zorka Musilová

Výtvarník: Vlastimil Lepší

Inspicie: Vladimír Socha

Zvuk: Bohumila Urbanová

Světla: Josef Pavlišta

Ná pověda: Růžena Sottová

OSOBY A OBSAZENÍ:

Římský císař Nero	Jan Vojtíšek
Jeho manželka Popea	Jarmila Doležalová
Básník Petronius	Rudolf Moučka
Tigellinus, velitel císařovy osobní stráže	Zdeněk Hejzlar
Vůdce lidu Ostorius	Otakar Laboutka
Marcia	Zorka Musilová
Řecká otrokyně Nealcé	Karla Čulíková
Rhesus	Antonín Hájek
Lucius	Jan Šott
Aulus	Milan Novotný
Calvia císařovi hosté	Vlasta Švarcová
Junia	Zdena Brenerová
Glaucus	Karel Veselý
Neocles	Dušan Zakopal
Iris Petroniovi otroci	Anna Cvachová
Kleopatra	Eva Borovská
Římané	Karel Kolín
Praetoriáni	Vladimír Socha
Tanečnice	Alois Karger
Flora, otrokyně Poppaey	Jaroslav Šídlo
Otroci v císařském paláci	Růžena Libánská
Klenotník	Renata Jahnová
Žena Řím	Marie Schwarzová
	Antonín Háša
	Jiřina Korecká
	Karel Kolín
	Zdena Žáčková

NEDĚLE 17. SRPNA ve 13,30 a 17,30 hod.
Patronát: Okresní výbor ROH Svazu zaměstnanců ve školství - osmiletá střední škola Hronov

DRAMATICKÝ KROUŽEK PŘI OSMILETÉ STŘEDNÍ ŠKOLE
V PŘEDMOSTÍ

Olga Waltrová:

ZLATÁ KACHNA

Hra pro mládež o 4 obrazech

INSCENACE:

Režie: Rajmund Štimpl

Hudbu napsal a řídí: Otakar Šiška

Tance: Jordánová-Kohoutková

Technická spolupráce: Konečný, Berečka,
Bdinka

Výprava: Bedřich Stratil

Světlo: Puchalský, Lehár

Text sleduje: Libuše Puchalská

Masky: Oto Kočí

Kostýmy: Štenclová-Přerov

Spolupráce všech členů učitelského sboru

Lutek, mladý švec	Puchalský
Zyk, chudý chlapec	Zmrzlík
Kristýnka, služebná	Kratochvilová
Stařenka kořenářka	Zapletalová
Mistr Šídlo	Danisz
Mistrová	Picková
Rytmajstr	Cita
Pobočník Januš	Sládeček
Harmonikář, válečný invalida	Oháňka
Výr	Hradil
Jepice	Cimřlová
1. pavouk	Slechta
2. pavouk	Zapletal
3. pavouk	Suchánek
4. pavouk	Černošek
Královna [Zlatá kachna]	Výkrutová
Hostinský	Malenda
Kloboučník	Vintr
Babka	Vavřínová
Cukrář	Smička
Krejčí	Chodilík
Hudebnice	Zdražilová
Medvěď	Röss
Žena, dítě, švihák, medvěd. Jepice, mury, pražský lid.	

Hrají žáci kroužku 4. až 8. postupného ročníku osmiletky

PONĚLÍ 18. SRPNA v 15,30 a 20,00 hod.

Patronát: Východočeské uhelné doly, n. p.,
důl Zd. Nejedlý, Rtyně v Podkrkonoší

DIVADELNÍ ODBOR JOSEFA SKŘIVANA UČITELSKÉHO DOMU
V BRNĚ

Bratři Čapkové:

ZE ŽIVOTA HMYZU

Komedie o 3 aktech s přehrou a epilogem

INSCENACE:

Režie: František Palčík
Scénická a hudební režie: O. Blažek j. h.
Výprava: Antonín Vorel j. h.
Choreografie: M. Zavřelová j. h.
Inspicie: Jiřina Pernová
Ná pověda: Míla Tauberová

OSOBY A OBSAZENÍ:

Tulák	František Toman	Posel	Jiří Tauber
Pedant	Petr Pelzer	Generální ubyto-	
Aputura Iris	L. Grünwaldová	vatel	Miloš Tauber
Aputura Clythie . .	Jelena Hradilová	Novinář	František Klaška
Otakar	Leoš Waletzky	Dobroděj	Milan Sova
Viktor	Jiří Kindl	I. telegrafista . .	Zdeněk Brychta
Felix	Milan Sova	II. telegrafista . .	Jiří Kindl
Kukla	Marie Králová	Vojevůdce žlutých	Bohuslav Olšina
Chrobák	Leopold Štěpán	I. jepice	Olga Kroupová
Chrobačka	Zd. Tomanová	II. jepice	Libuše Grüwaldová
Jiný chrobák	Miloš Tauber	III. jepice	Naďa Křivánková
Lumek	Bohuslav Olšina	První slimák . . .	Zdeňka Tomanová
Larvička	Olga Kroupová	Druhý slimák . . .	Terka Klašková
Cvrček	František Klaška	Drvoštěp	Leopold Štěpán
Cvrčková	Terka Klašková	Teta	Marie Vyškovská
Parasit	Zdeněk Brychta	Školačka	Milada Štěpánová
Diktátor	Zdeněk Frgala		studující Osvětové
Náčelník generál-			školy a Školy um.
ního štábu	Bohumil Liška		femesel
Slepý mravenec . .	Eduard Perna	Jepice	studující hudební
Vynálezce	František Palčík		školy

ÚTERÝ 19. SRPNA v 13,30 a 16,30 hodin

Patronát: Texlen, n. p., Trutnov

DRAMATICKÝ SOUBOR „MÁJ“ PŘI ÚSTŘEDNÍM
KULTURNÍM DOMĚ PRACUJÍCÍCH NA ŽELEZNICI
A V DOPRAVĚ, PRAHA

Zdeňka Horynová:

ZKOUŠKY ČERTA BELÍNKY

Pohádka o třech dějstvích

INSCENACE:

Režie: Antonín Němeček
Asistent režie: Věra Svobodová
Výtvarník: Vladimír Pergler
Scéna: Robert Müller
Vladimír Mráz
Inspicie: Ivan Faltis
Ná pověda: Vlasta Boušková
Světla: Jan Smolík
Zvuk: Jaroslav Mimra

OSOBY A OBSAZENÍ:

Belínek, čertovský tovaryš	Gustav Urban
Děda, zahradník	Míla Štibich
Lenka, jeho vnučka	František Zima
Máma	Lea Bernhardtová
Jiřík, její syn	Jaroslava Mikešová
Princezna Rujana	Milada Tetourová
Princezna Amira	Stanislav Oubram
Hárakšanda, dvorní dáma	Růžena Merhautová
Profesor Čáry Felčáry	Eva Gregarová
Antonio, sloužící	Eva Kožnarová
Hlas knížete pekla	Helena Nezvalová
	Hana Merunková
	Bedřich Čapek
	Jaroslav Král
	Jiří Nepor

STŘEDA 20. SRPNA v 15,30 a 20,00 hodin

Patronát: Teplárna Náchod, Dům osvěty Náchod, MEZ Náchod

NEJLEPŠÍ SOUBORY II. REPERTOÁROVÉ SKUPINY

vystoupí s ukázkami své práce v divadelně estrádním pásmu

»ZA RADOSTNÝ ŽIVOT«

V pásmu vystupují:

DRAMATICKÝ KROUŽEK „POKROK“ VOJENSKÉHO
TOPOGRAFICKÉHO ÚSTAVU, DOBRUŠKA,

který v režii Jana Patery a na scéně Františka
Pončíka sehraje aktovku Antona P. Čechova:

Medvěď

Osoby:

Jelena Ivanovna Popovová, vdovička
s dolíčky ve tvářích, statkářka

Milena Prostředníková

Grigorij Stěpanovič Smirnov, hřmot-
ný statkář, poručík v záloze Jan Patera
Luka, lokaj Popovové, děda Vojtěch Moravec

ESTRÁDNÍ SOUBOR RK ROH OKRESNÍHO NÁRODNÍHO VÝBORU RUMBURK

předvede ukázky ze svého pásma, v němž vystupují: Miloslav Lelek, Bohu-
mil Urban, Václav Mol, Jiří Kolář, Oldřich Honzík, za spoluúčasti členů di-
vadelního odboru Osvětové besedy v Chrasti Míly a Pavly Svobodových, Lídy
Pejchové a Roberta Plaňavy a dále členky estrádního souboru Domu osvěty
v Holicích Libuše Vinařové.

ESTRÁDNÍ SKUPINA „SATIRKA“ VNITŘNÍ STRÁŽE Z MARIÁNSKÉ

uzavře pořad ukázkami ze svého pásma „Estráda za hodinu“, v němž vy-
stupují: Jindra Bočková, Jaroslava Hermanová, Zdeněk Pacholík, Rostislav
Mráz, Jaroslav Čejka, Jiří Stejskal, Ladislav Stejskal, Ivo Stuchl, Mirek Filipín
a džezová skupina, řízená Bedřichem Rehbergem.

ČTVRTEK 21. SRPNA v 15,30 a 20,00 hod.

Patronát: Strojírny, n. p., Hronov

DIVADELNÝ SÚBOR ZK ROH SLOVENSKÁ ARMATÚRKA, N. P., MYJAVA

Francess Goodrichová - Albert Hackett:

DENÍK ANNY FRANKOVÉ

Dramatisace v 10 obrazech. — Přeložil Ján Petrík

INSCENACE:

Režie: Jaroslav Prusenovský

Hudební poradce: E. Eisler j. h.

Scéna: Jaroslav Prusenovský

Inspicie: E. Heiderová

Masky: F. Polák

Zvuk: D. Devan

Světla: J. Pešek

Kostýmy: J. Machová

OSOBY A OBSAZENÍ:

Otto Frank	D. Kračmar
Edita Franková, jeho žena	A. Surová
Anna, jeho dcera	M. Hanáková
Margot, jeho dcera	A. Kováčová
Van Daan	P. Lajda
Petronella, jeho žena	V. Lukáčová
Petr, jejich syn	M. Kovarčík
Jan Dussel	Z. Henč
Miep Giesová	L. Antalová
Pan Kraler	J. Žák

PÁTEK 22. SRPNA v 15,30 a 20,00 hodin

Patronát: Lesní závod Hronov

VOJENSKÝ DIVADELNÍ SOUBOR „MLÁDÍ“ Z BRNA

Viktor Rozov:

ŠŤASTNOU CESTU

Komedie o 4 dějstvích, 5 obrazech

INSCENACE:

Režie: František Hruška

Výprava: Antonín Vorel

OSOBY A OBSAZENÍ:

Petr Ivanovič Averin, doktor biologických věd	Jiří Gaydicza
Anastazija Jefremovna, jeho žena	Libuše Hrazděrová
Arkadij, herec, jejich syn	Jiří Fusek
Andrej, jejich syn	František Hruška
Alexej, bratranec Andreje a Arkadije	Antonín Vaněk
Galja	Eva Bočková
Vadim přítel Andrejovi	Pavel Ság
Káťa	Marta Minaříková
Afanasij přítel Alexejovi	Jan Zdychynec
Máša, fotografa	Irena Matalová
	Ilona Hubičková

SOBOTA 23. SRPNA v 15,30 a 20,00 hodin

Mimosoutěžní představení

Patronát: Juta, n. p., Dvůr Králové nad Labem

ZK ROH BAVLNÁŘSKÝCH ZÁVODŮ TEPNA, N. P., HRONOV

Alois Jirásek:

OTEC

Drama o třech dějstvích

INSCENACE:

Režie: Vítězslav Bartoš j. h.

Scéna: Vladimír Škop

Masky: Miloš Skaunic

Světla: Rudolf Kopecký, Evald Tluk

Hudba: Jaroslav Hepnar

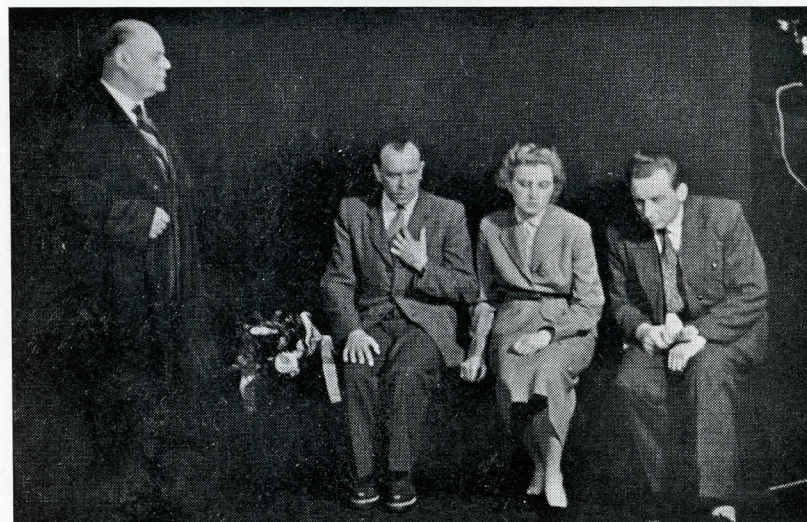
OSOBY A OBSAZENÍ:

Kopecký	M. Benda
Kopecká	J. Vyčichlová
Anna	A. Dostálková
Antonín	H. Schmidt
Václav	H. Habr
Janáč	M. Skaunic
Peluňková	L. Krtičková
Divíšek	A. Šimek
Jan	M. Houštěk
Boběš	J. Z. Sokol j. h.
Křivda	J. Luňáček
Vašina	J. Vavera
Jílek	V. Škop
Vesničané	

Programovou brožuru XXVIII. Jiráskova Hronova připravil a vydal Ústřední
dům lidové tvořivosti, obálku navrhl Jan Sládek. Fotografie Karel Minc. Tisk
Mír, nov. závody, n. p., závod 3, prov. 32, Václavské nám. 36, Praha 2.

D 582703

Divadelný súbor ČK ROH
n. p. Makyta Púchov
L. Rachmanov:
PROFESOR POLEŽAJEV
(O. Zelková a V. Hodoň
jako manželé Polezajevovi)

ZK ROH JUTA, Jaroměř. Divadelní odbor „Vrehlický“
Pavel Kohout: TAKOVÁ LÁSKA
(Pán v taláru - J. Tonar, Petr Petrus - J. Paulus, Lída Petrusová - B. Chotašová,
Král - J. Wagenknecht)

Divadelný súbor ZK ROH
Slovenská armaturka, n. p.,
Myjava
F. Goodrichová - A. Hackett:
DENÍK
ANNY FRANKOVÉ
(Anna - M. Hanáková,
Petr - M. Kovarčík)

Lidové divadlo
ZK ROH VIGONA Svitavy
F. Goodrichová - A. Hackett:
DENÍK
ANNY FRANKOVÉ
(Otto Frank - O. Kabelka,
Anna - Naďa Truhličková)

„Hanácká scéna“
divadelní soubor RK ROH
Severomoravské mlýny,
Kojetín.
A. P. Čechov: RACEK
(Boris Alexejevič Trigorin -
F. Hájek,
Irina Arkadina Treplevová -
Věra Kafková)

Divadlo Tatra ZK ROH
Vagonka Tatra, Praha 16
J. Loukotková:
NENÍ ŘÍMSKÉHO LIDU
(Marcia - Zorka Musilová,
Osterius - Ota Zaboutka)

Divadelní odbor
Josefa Skřivana
Učitelského domu v Brně
Bratři Čapkové:
ZE ŽIVOTA HMYZU
(tulák - F. Toman,
parasit - Zd. Brychta)

Dramatický soubor
divadla „Máj“
při Ústředním kulturním
domě pracujících na železnici
a v dopravě, Praha 12
Z. Horynová:
ZKOUŠKY
ČERTA BELÍNKY
(Belínek - Gustav Urban)

